

Article in two languages

Prof. US, PhD, Rev. Sławomir Bukalski, <https://orcid.org/0000-0002-9768-4634>

*Institute of Theology
University of Szczecin*

Marital dialogue and dialogue with God in the lives of saints. Luigi and Maria Quattrocchi and Louis and Zelia Martin

Dialog małżeński oraz dialog z Bogiem w życiu świętych.
Alojzy i Maria Quattrocchi oraz Ludwik i Zelia Martin

<https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.784>

Abstract: The question of marital dialogue and relationship with God in the lives of Luigi and Maria Quattrocchi and Louis and Zelia Martin is the main research problem addressed in this paper. Both married couples were the first to be beatified and canonised in the history of the Catholic Church. The marital relationship is here approached from a psychological perspective while the relationship with God is analysed from a theological perspective.

In order to study the aforementioned research problem, the author analyses letters or diaries of the saint couples and testimonies of their family members and friends. Dialogue with another human being (a spouse) and dialogue with God allowed them to pursue holiness in a consistent and conscious way.

Keywords: interpersonal communication; marital dialogue; dialogue with God; Luigi and Maria Quattrocchi; Louis and Zelia Martin

Abstrakt: Problematyka dialogu małżeńskiego oraz relacji z Bogiem w życiu Alojzego i Marii Beltrame Quattrocchi oraz Ludwika i Zelii Martin jest zasadniczym problemem badawczym niniejszego artykułu. Oba małżeństwa są pierwszymi w historii Kościoła wyniesionymi na ołtarze jako błogosławieni i święci. Relacja małżeńska ukazana została z punktu widzenia psychologii, natomiast relacja z Bogiem z perspektywy teologicznej.

Zastosowaną metodą badawczą jest analiza wypowiedzi świętów małżonków w listach lub pamiętnikach oraz świadectwa bliskich im osób dotyczące ich życia. Dialog z człowiekiem (współmałżonkiem) oraz dialog z Bogiem pozwalał realizować obu małżeństwom świętość w sposób konsekwentny i świadomy.

Słowa kluczowe: komunikacja interpersonalna; dialog małżeński; dialog z Bogiem; Alojzy i Maria Quattrocchi; Ludwik i Zelia Martin

Introduction

Christian spouses realize the love of God and their neighbor together from the moment they vow love, fidelity, and honesty in the sacrament of marriage. From the perspective – of conjugal love, a relationship with God and mutual dialogue are essential. The concept of “dialogue” is currently applied to various realities: religious, inter-generational, cultural, social, political, and family. The dialogue undertaken in this paper relates to married life in interpersonal relations and in relation to God. Dialogue appears as an important factor that constitutes a human being, and it is the basis of human relations (Filipiak, 2003, pp. 14-15; Lee, 2016; Śnieżyński, 2021; Williamson, 2021). A proper dialogue between husband and wife is considered to be a guarantee of the quality of their relationship; it helps build a communion of persons and a community of human beings – *communio personarum*. “Therefore the principle of dialogue is so accurate since it does not shy away from the tensions, conflicts and fights evidenced by the life of various human communities, and at the same time takes up what is true and right in them, which can be a source of good for people. The principle of dialogue should be adopted regardless of the difficulties that arise on the way of its realization” (Wojtyła, 1985, p. 355; 2021).

Marital dialogue can be considered to be a reality existing on three basic levels: “getting to know each other, mutual respect and internal commitment. The dialogue involves cooperation as well as respect for the partner’s identity, beliefs and life” (Kądziołka, 2011, p. 87; Gaur, 2020; Jabłońska, 2020). The dialogue is interpersonal, as partners reveal their deepest feelings, convictions, and secrets of “their own self”. Truth, freedom, and the common good are the essential conditions for such a dialogue.

The issue of dialogue with a spouse and with God in the lives of blessed and holy couples is the fundamental research problem of this paper. The paper analyzes the first married couples in the history of the Church who were elevated to sainthood: Luigi and Maria Beltrame Quattrocchi and Louis and Zelig Martin. The research problem can be expressed as follows: what characterizes the dialogue with a person (a spouse) and with God in the life of the aforementioned spouses? The marital relationship will be analyzed from the point of view of psychology, while the relationship with God will be seen from the theological perspective.

The research method will be an analysis of the statements of the holy spouses in letters or diaries and the testimonies of their relatives regarding the lives of the spouses. Biographical and autobiographical texts are of particular research value.

The key focus of the paper is the presentation of the issues of interpersonal dialogue in marriage and the dialogue with God. These issues are presented in the first part. The

second part is an exemplification of the ongoing dialogue in the lives of the blessed and holy spouses. The conclusion and bibliography are the last two components of the paper.

Although extensive literature on the subject indicates the principles of good marital communication and numerous psychotherapeutic practices help solve various marital problems, situations in which contemporary spouses are unable to talk to each other are observed more and more often. Looking at the dialogue with God and with other people in the lives of holy spouses can be of great help in finding solutions to this problem.

1. Marital dialogue

In the premarital period, interpersonal communication is considered one of the strongest predictors of the quality of the future relationship. On the other hand, in marriage, it strongly indicates the quality and durability of relationships and marital love (Ryś, 1996; Weryszko, 2010). Interpersonal communication in a marriage is not only an exchange of information; it is primarily a process in which bonds are strengthened, closeness is experienced, and mutual feelings are shown. Messages relating to the assessment of oneself and the relationship partner allow mature recognition of one's moods, emotions, feelings, needs, and expectations, allowing for mutual understanding, rapprochement, and cooperation. Interpersonal communication understood in this way is defined as a dialogue and provides the possibility of knowing, understanding, and accepting each other more fully. Through dialogue, spouses discover truth, goodness, and beauty. Dialogue takes place in truth, honesty, and openness, allows one to express what thoughts and feelings, leads to a search for values, and assumes the recognition of dignity and freedom, including freedom of conscience (Łukaszyk, 1985, pp. 1258-1259; Clark, 2016; Płopa, 2007; Śnieżyński, 2021; Wal, 2009). Only a proper marital dialogue gives couples a chance to successfully resolve conflicts. This, however, takes time and is related to, among other things, intellectual, emotional, and socio-moral development. The conditions also concern the specific features of communicating persons: self-esteem, the relationship between the real self and the ideal self, the level of empathy and openness, accessibility, attractiveness, sensitivity, and spontaneity. The situation is different among women and men and people with different levels of preparation for living together, different habits derived from the family of origin, different views, and different values (Harwas-Napierała, 2008; Barry et al., 2019; Gostecnik et al., 2017; Frydrychowicz, 2009; Wal, 2008). The implementation of dialogue requires appropriate, mature interpersonal relations. The degree of agreement between what the spouses say to each other and what they hear and understand shows the effectiveness of the dialogue.

Communication in the sphere of feelings and emotions is an extremely important aspect of dialogue in marriage. Communicating one's own feelings to a partner allows one to strengthen ties, fosters the creation of an authentic feeling of closeness, and allows the most

important decisions regarding marriage and family to be made (Barthel et al., 2018; Lavner et al., 2020; Rime et al., 2020). In this sphere of communication, empathy is an important element that translates into a higher level of openness, satisfaction, and conflict resolution (Janicka, 1993; Wysota, 2012). The dialogue in this area results in compassion.

Another area of marital dialogue is communication in the intellectual sphere. At this point, reference is made to the world of values, needs, goals, and learning about the spouse's position. The exchange of mutual observations, thoughts, reflections, and experiences favors solving problems and conflicts and leads to intellectual closeness (Ryś, 1996; Wysota, 2012). The dialogue in this area results in understanding.

The third aspect of marital dialogue is behavioral communication. This sphere of marital relations includes, among other things: responsibility for one's behavior, the realization of common aspirations, sharing responsibilities, and mutual help. The dialogue in this third sphere results in cooperation.

Dialogue provides a much greater opportunity for spouses to get to know each other and understand various needs of their partners, their thoughts, desires, and emotional states, and allows them to build their own and their marital identity. The analysis of the conditions of proper interpersonal communication indicates the need to shape the personal maturity of partners, develop an ability to openly express oneself, develop listening skills, learn constructive conflict resolution strategies, and better satisfy mutual needs. The interpersonal communication of a married couple needs to be related to the whole person of the partner to condition the quality of a relationship. Empirical research confirms that the quality of marital life is improved when the partners exchange their views, express their thoughts, feelings, needs, and desires, talk about potential problems, actively listen to each other, and show a willingness to help their spouses. These individual elements of relationship quality are related to the effective pattern of interpersonal communication (Nęcki, 2000; Krok, 2007, 2016; Krok & Zarzycka, 2021; Poyraz, 2020).

When characterizing family relations, Maria Ryś emphasizes that a properly functioning family contributes to the development of every person belonging to it in all its dimensions. Spouses show particular concern for mutual communication. By drawing the correct family model, the author emphasizes the role of the proper communication model. This model indicates mutual relationships, revealing problems as soon as they arise. If there are conflicts, they are "resolved as soon as a problem arises, in a manner that respects the dignity of those involved in the conflict, always with concern for the common good" (Ryś, 2006, p. 76). During the dialogue, the spouses share both important and everyday matters, define problems, experience commitment to the relationship, and shape their identity.

2. Relationship with God

The Second Vatican Council, pointing to the likeness of a person to God and teaching about human community, speaks of “a certain similarity between the unity of the Divine Persons and the unity of the sons of God united in truth and love” (KDK, 2002, No. 24; John Paul II, 1994, No. 8; Lee, 2016). A marriage relationship based on mutual love is such a community. Reading the human community, marital communion in the context of the Trinitarian “We” requires truth and love. These dimensions of personal life constitute the inner identity of every man and woman and are their path towards a life in communion – towards marriage and family (Notare, 2019; Petri, 2016; Salamanca, 2016). In the theological sense, human religiosity is a moral virtue that is most strongly associated with justice. For it is just that a person gives due honor to God. This is done through internal worship (adoration, love, asceticism, religious experiences, divinity, prayer) and organized external worship (liturgy, trust, fear, religious practices, sacrifices, weddings, celebrating saints’ days). This understanding of religiosity refers to the teaching of St. Thomas Aquinas, who says of the virtue of religion: “every virtue is either divine, mental, or moral (...). Religiousness is not a divine or intellectual virtue, but a moral virtue, because it is an area of justice” (Thomas Aquinas, 1971, II-II, q. 81, a. 5, ad. 3).

When presenting religiosity as a moral virtue, the Catechism of the Catholic Church refers to this teaching of St. Thomas. A person is called to give God the honor and glory due to Him. “So love prompts us to give back to God just what we are bound to do as creatures. The virtue of religiosity enables us to adopt such an attitude” (KKK, 2002, No. 2095-2096). It is rooted in a person’s nature; it directs his/her actions, thoughts, and feelings towards God. It makes it possible to relate to God more fully and perfectly, taking into account human capabilities. In religiosity, internal acts related to the will are more important than emotional states, although these also have their place. Religiousness as a relation of a person to God implies the involvement of intellect, will, and emotions, which consequently lead to specific human behavior and choices. Researchers of the problem point out that “in the teachings of St. Thomas, acts of religion include: piety, prayer, adoration, sacrifices, vows, receiving sacredness, invoking God’s name in oaths, conjuring and glorifying, and celebrating holy days. At the same time, piety and prayer are considered internal acts, and the rest are external. The most fundamental and fundamental is piety” (Wichrowicz, 1996, p. 139). John Paul II, recalling the teachings of St. Thomas, points out that “submission to God’s will, being the readiness of the will to devote oneself to His service, is nothing else than the practice of piety, which is one of the manifestations of the virtue of religion” (John Paul II, 2006, No. 26). The development of this specific human relationship with God and the pursuit of mature religiosity is possible at every stage of life.

In the context of the research problem analyzed in the present paper, it should be noted that the level of marital satisfaction is sometimes higher when religiosity is a factor that binds both parties. The concordance of religious beliefs of both spouses affects the quality and durability of the relationship and the readiness to grow in holiness. Such people are more satisfied with the relationship than people of different religiosity. If this value is significant for one person only, then religiosity can clearly affect the lives of the spouses, both positively and negatively. Research on religiosity and quality of life allows religiosity to be considered a motivating and regulatory factor of spouses' behavior (Parise et al., 2017). It translates into the quality of married life through marriage satisfaction, marriage obligations, and resolving marital conflicts. By realizing their relationship with God, couples are more effective in preventing problems, resolving conflicts, and forgiving each other than spouses who do not enter into such relationships with God (Bukalski, 2016; Krok, 2007, p. 58, 2012; Lambert & Dollahite, 2006; Mahoney, 2010). Mature religiosity in the lives of spouses and related religious motivation allow them to pursue holiness in an intentional and conscious manner. "Religiousness is the most important quality of the human person as it determines the ultimate perspectives of human life (goal) and provides the means to achieve this goal and thus become a full human being" (Zdybicka, 2007, p. 723).

3. Holy spouses

Luigi and Maria Beltrame Quattrocchi are the first married couple in the history of the Church to be beatified, while Louis and Zelig Martin are the first canonized spouses. For both couples, the fulfillment of the call to holiness in marriage meant following the will of God discovered every day and loving each other (Chrost, 2020; DeLorenzo, 2017; Skreczko, 2016). However, the relationship with God and with the other person (the spouse) required a personal relationship – a dialogue with God and a dialogue with the other person. The following analysis demonstrates the relationship with God and with the spouse in the lives of both married couples based on the source texts.

3.1. Luigi and Maria Beltrame Quattrocchi

Luigi Beltrame Quattrocchi was born on January 12, 1880, in Catania (Italy). He died on November 9, 1951, in Rome (Italy). He was a lawyer by profession.

Maria Beltrame Quattrocchi née Corsini was born on June 24, 1884, in Florence (Italy). She died on August 26, 1965, in Rome (Italy).

Sacramental marriage: November 25, 1905.

Beatified on October 21, 2001, in Rome by John Paul II.

Liturgical memorial on November 25, on the anniversary of their marriage.

3.1.1. Dialogue with God

The source of Luigi and Maria Quattrocchi's relationship with God should be seen in their families of origin, although the religiosity of these families was very different. The foundation of Luigi's spiritual life was "daily participation, with the whole family, in the Eucharist and common family prayer at the end of each day" (Holböck, 2004, p. 409). On the other hand, the event that left a particularly strong impression on Maria's entire life was the First Holy Communion she received on September 30, 1897, preceded by participation in a strict, closed retreat (Holböck, 2004, p. 410). During the pre-wedding period, Luigi fell very seriously ill. During his illness, he received a picture of Our Lady of the Rosary from his future wife, with an assurance of fervent prayer for his recovery. The motif of a religious picture and mutual prayer appears in many later letters by Luigi and Maria (Grygiel, 2002, pp. 16-17).

The relationship with God and marital dialogue in the lives of Luigi and Maria Quattrocchi translated into their decisions about the number of children they would have. Four children were born in this marriage – two boys and two girls. "All the children of the Beltrame chose some form of consecrated life. Both sons became priests (...). Stefania joined the Benedictine cloistered nuns (...). Enrichetta chose the life of a solitary consecrated lay person" (Nosowski, 2010, p. 137).

The Beltrame Quattrocchi spouses, striving to increase their sanctity, took a vow of chastity at the urging of their confessor after 20 years of marriage – the so-called vow of "separation of the bed". Although they lived in a marriage that was the source of their strength, they were also deeply convinced and agreed that patterns taken from the religious life were the most effective way to achieve an even fuller relationship with God. Researchers of the married life of Luigi and Maria notice a very strong influence of monastic spirituality on the decisions they made. This reality was thoroughly discussed by the spouses. However, the dialogue with God still appears to be the foundation of this attitude. "In their determination to pursue holiness, the two were not supported by their contemporary spirituality, which was dominated by the model of monastic holiness, which placed virginity above marriage. Undoubtedly, this model influenced the religious formation of the Quattrocchi spouses, but it should be added that – following the example of the great saints of the Church – they primarily followed the timeless, ideal model of holiness, which is Christ" (Grygiel, 2002, p. 52; Holböck, 2004, p. 411; Nosowski, 2010, p. 138).

One of the sons of Luigi and Maria, Father Tarcisio, pointing to the marital love of his parents, unambiguously links it with their earlier relationship with God, which was manifested in his father's apostolic activity. However, this activity did not take place at the expense of marital and family responsibilities. "My father and mother spared no effort also for the Christian Revival and the Family Front. My mother also devoted herself to various

forms of catechesis and editing books on spiritual, ascetic and pedagogical topics" (Moia, 2002, p. 89). In the context of apostolic activities, the spouses reveal a mature and effective marital dialogue: "They took most of the initiatives together, or at least advised each other, which undoubtedly increased the fruitfulness of their work and strengthened their marital bond" (Grygiel, 2002, p. 36). This attitude was also confirmed by Luigi and Maria's daughter, Enrichetta, who spoke about the apostolic activity of her parents for the family: "The Statute of the Family Front assumed that the chairman was to be a man, and the vice-chairman – a woman (...). Mother was responsible for all the organizational work and management of various activities – from providing moral help, through conferences and talks on economic and legal issues (in this case, Daddy's help was needed)" (Moia, 2002, pp. 124-125).

The spouses started the day with Holy Mass and received Holy Communion. This event, i.e., the relationship with God (dialogue with God), was the foundation of their married life and marital dialogue. "After leaving the church, he kissed me good morning, as if the day had just really begun (...). Then we bought a newspaper and went home, starting our daily activities (...). Each separately, but one thing was constantly remembered and before the eyes of the other" (Grygiel, 2002, p. 145). The adult children of Luigi and Maria Quattrocchi confirm this marriage relationship: "Thanks to their spiritual life and daily participation in the Eucharist, [my] parents always felt very close to each other" (Moia, 2002, p. 136).

A conscious pursuit of holiness began from the very first days of their marriage. They both understood that holiness consisted in honestly carrying out their daily duties. They also knew that in the pursuit of holiness, God's presence could never be missing. The sanctity of married life became the clear goal of their lives. Maria reveals this belief in one of her letters: "Faithfulness to God does not require renouncing this love, which corresponds to the goals of the sacred, sacramental relationship, but rather intensifies and enlarges it thanks to God's love" (Grygiel, 2002, p. 55).

Their children easily perceived the model of their parents' marital relations based on love and a spiritual bond, the foundation of which was a personal relationship with God. The initiative for this spiritual relationship came from Mary. Luigi, on the other hand, after consulting with his wife, took up this way of life in the spirit of marital dialogue. Enrichetta recalls it this way: "As for their spiritual evolution, I know it began around 1907-1908 (...). My mother was the first to enter the path of deep spiritual life, which she followed constantly until her death. The emotional bond, almost close symbiosis with our father meant that he soon followed in her footsteps" (Moia, 2002, p. 134).

Motherhood and the upbringing of children was a special space for marital dialogue, the basis of which was a relationship with God – the dialogue with God. Enrichetta confirms this in her parents' memoirs: "We never missed Daddy's presence. Working with his mother, he tried to ease her difficulties as much as possible. Both of them have always, from the very

beginning, considered children not as their 'property' but as a gift of God" (Moia, 2002, p. 139). Their son, Paolino, similarly noted that: "Dad fully shared with his mother the joys, worries, problems, and activities related to the 'galloping' growth of children. I would like to emphasize his educational effort in matters of religion" (Moia, 2002, p. 140). In another statement, Paolino adds that the vision of married life was already fixed in the marriage of his parents. It required a dialogue based on truth and love and an ability to listen to the other side. The dialogue with God was consciously improved by the spouses. Witnesses to the life of Maria and Luigi confirm that they sought "contact with outstanding Catholic theologians and intellectuals, not for social purposes, but to enrich the life of faith and religious knowledge" (Grygiel, 2002, pp. 49-50). Father Paolino, in turn, confirms the dialogue of his parents with God. This dialogue was closely intertwined with their marital dialogue. This meant that "the Christian virtues which they had fully attained had their source in the supernatural nature of the married community, in the sacramental charism that they lived as husband and wife in a symbiosis of grace" (Moia, 2002, p. 144).

The shared value system of Luigi and Maria Quattrocchi is another aspect of the dialogue with God. In the initial stage of the relationship – still in the pre-wedding period – there was Maria's prayer for Luigi when he was seriously ill. Maria gave him a picture of the Mother of God with the assurance of prayer. In Mary's letters to Luigi, this thread of religious life appears from the very beginning of their acquaintance, for example, in the question concerning the Solemnity of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, expressed in the engagement: "Have you been to Holy Mass today?" (Grygiel, 2002, p. 53). Faith in God is the aspect of life that strengthens conjugal love. They were both aware of this fact: "When we connect our lives with love, I will do everything to increase your faith, you must have a share in the strong faith that God gives me. Our faith must be closely related to our love" (Grygiel, 2002, p. 53).

The behavioral aspect of conjugal love manifested itself very clearly in combined work and prayer. Here, too, a constant interpenetration of the dialogue with God and with another person took place. The house of Luigi and Maria was compared to a small abbey governed by the rule of St. Benedict *ora et labora*. "In the evening, the longest prayer was said first with the children, and then – the two of them. The daily rosary is an 'obligatory' prayer for the rest of one's life (...). Time devoted to work was not time wasted for spiritual development" (Grygiel, 2002, pp. 81, 86).

The dialogue with God and the life attitude that flows from it are very clearly revealed in the last words of Maria's spiritual testament to her spouse. Shortly before her death, Maria wrote: "My dearest Gino, (...). Above all, I leave you my faith. You have your faith, which is our faith, but I also give you mine (...) To be entitled to be called a Christian, you must be faithful to the laws contained in God's Word (...). Therefore, accept your cross

daily without impatience and without respite (...). Not under duress, but with love" (Moia, 2002, pp. 8-11).

3.1.2. Marital dialogue between Luigi and Maria

Mutual communication at the beginning of Luigi and Maria's relationship is characterized by complete trust and readiness to accompany and help. It is also exceptionally empathetic communication. Maria "asks her husband first of all to allow himself to be helped and not to hide from her his inner state, his relationship with God. Therefore, he asks (...) to undertake a mutual exchange of feelings and experiences, a sincere exchange of thoughts, which they made in all matters" (Grygiel, 2002, p. 60). Elsewhere, Maria reaffirms her attitude of loving dialogue. "My beloved, you can be sure that my love for you and the tenderness you awake in me now are incomparably greater than they used to be. Understand that you don't have to wait for heaven to unite with me" (Grygiel, 2002, p. 63).

Luigi and Maria's daughter, Enrichetta, illustrates her parents' exceptionally mature interpersonal communication. "Despite the strong bond based on feeling and understanding, one can also see - obviously - differences of opinion and views. However, we children never had a chance to notice this. Possible problems were solved with each other through the dialogue" (Moia, 2002, p. 144). However, the attitude of conjugal love required a special dialogue between the spouses. This dialogue is described as deeply permeated with feelings. "Tenderness, cordiality, limitless devotion, the spirit of sacrifice and renunciation in which we grew up from our early youth - all this was confirmed in their lives, in the noblest form" (Moia, 2002, p. 138).

In another statement, Enrichetta, describing her parents' love, again points to the possibility of conflicts in their marriage. However, they did not translate into family life: "Daddy's love for our mother was so deep that it exceeded the different mentality or temperament of her parents [we are talking about relations between parents and grandparents] (...). It is possible that there were conflicts, but we children never noticed them" (Moia, 2002, p. 79). Researchers of the lives of these holy spouses note that both "formed a bond so deep that - as their children recall - they never quarreled (...)". Paolino says that at best, his parents "had lively discussions when there was disagreement. However, it was always about secondary things (...)". The life of this family is described as the true "domestic Church" (Nosowski, 2010, p. 135).

The relationship with a spouse requires a special dialogue in difficult situations for the spouses and the family. The awareness of conceiving a new child in a situation where you need to look after other small children is certainly one such situation. For Maria, the second pregnancy was very surprising. "She was very tired of nursing Filip, who was several months old, when she discovered with fear that she was pregnant again. She shared her anxiety by letter with her husband (...). It was mainly Luigi's merit then that his wife

matured to accept unexpected motherhood” (Nosowski, 2010, p. 134). However, the biggest problem appeared with the fourth pregnancy. Its incorrect course was a serious threat to the life of the mother and the child. “A famous gynecologist diagnosing a new pregnancy made a diagnosis of the premier placenta – which was a double death sentence at that time – and bluntly advised the termination of the pregnancy” (Moia, 2002, p. 53). The spouses, however, chose the path of total trust in God. After joint discussions and arrangements, they both strongly opposed the urgent persuasion to terminate the pregnancy and submitted this difficult matter to God (Holböck, 2004, p. 410; Moia, 2002, p. 53).

It should be noted that the spouses’ approach to raising children was very consistent. This required special communication skills in interpersonal relationships. “From the very beginning they were both brought up in great harmony and mutual understanding. Together, they made the most important decisions and shared responsibilities. Mother taught prayers and catechism, but it was up to my father to conduct common prayers before going to bed” (Grygiel, 2002, p. 24). The division of roles related to bringing up children was connected with systematic conversations. “The common concern of both parents was to raise their children, bearing in mind the nature of each of them. It was a great responsibility (...). It was up to the father to control their learning progress and entertainment. Religious upbringing belonged to mother” (Grygiel, 2002, p. 143).

Luigi and Maria Quattrocchi recall that their relationships – including their marital dialogues – from the birth of their first child were entirely focused on the rearing of their offspring. In their interpersonal communication, apart from strongly emotional aspects, there are also strong cognitive and praxeological aspects. “From the birth of the first child, we gave ourselves to them, forgetting ourselves for their sake (...). We studied books devoted to pedagogy of childhood and tried to be better, improving ourselves from our shortcomings and shaping our character – because of the love for children” (Moia, 2002, p. 15). This attitude clearly required a marital dialogue supported by thorough pedagogical knowledge.

To sum up, as Zbigniew Nosowski said, that “their sanctity did not lie in their heroic deeds, but in the depth of experiencing their daily duties; not what they lived through, but how they lived their lives. In their ordinariness, they were able to experience a mutual surrender, and thus also to God in an extraordinary way” (Nosowski, 2010, pp. 140-141).

3.2. Louis and Zelig Martin

Louis Martin was born on August 22, 1823, in Bordeaux (France). He died on July 29, 1894, in Arnieres-sur-Iton (France). He was a watchmaker and goldsmith by profession.

Maria Zelig Martin née Guérin, was born on December 23, 1831, in Saint-Denis-sur-Sarthon (France). She died on August 28, 1877, in Alençon (France). She dealt with making lace.

Sacramental marriage: July 13, 1858.

Beatification on October 19, 2008, in Lisieux by Benedict XVI.

Canonization on October 18, 2015, in Rome by Francis.

Liturgical memorial: July 12.

3.2.1. Dialogue with God

Personal prayer is visible in the lives of Louis and Zelig, even in their youth, when one looks at the families of origin. Louis Martin came from a house where the living Catholic faith was practiced. He grew up in this faith from early childhood. The religious atmosphere of the family home is revealed in the letters of his parents, addressed to him at various points in his life. On the occasion of her son's birthday, his mother wrote: "I pray with all the fervor of my soul that God will grant all my children the happiness and peace that so much is needed on this troubled earth. Always be humble, my beloved son". His father, on the other hand, preceded his letter to Louis with a specific declaration of faith: "May God be always praised and loved above all" (Piat, 1983, pp. 17-18). In publications devoted to Louis, one can find confirmation of his deep relationship with God. "Whenever he contemplated himself, he discovered the Creator. Rarely was he as happy as when he picked up a pilgrim's stick and traveled through magnificent spaces, immersed in prayer" (Mongin, 2009, p. 19). The daughter of Louis Martin - later St. Therese of the Child Jesus - wrote these significant words about her parents: "Good God gave me a father and mother, worthy of heaven rather than earth" (Holböck, 2004, p. 296).

On the other hand, Maria Zelig née Guérin said about her childhood that it was "sad as a shroud (...)." This did not prevent her from receiving a decent education as sisters of perpetual adoration (Mongin, 2009, pp. 22-23). Zelig's mother and father had very strong faith. Zelig, unable to pursue a religious life, expressed in one of her letters a request to God: "Since I am not worthy to be your bride, as my sister, I will choose a marriage status to fulfill, O God, your holy will. However, I am asking You to give me many children and make them all devote themselves to You!" (Holböck, 2004, p. 297; Piat, 1983, p. 27).

An example of a personal dialogue with God is visible in the spontaneous prayer written by Louis before entering into marriage when he reflects on his own vocation. His pre-wedding prayer reflects a deep relationship with God: "O God of the universe, how great are your deeds! God of my heart, how sweet it is for me to believe in You (...). God of goodness, forgive the sins of my youth, accept the stray child who cuddles to your paternal breast" (Brojek & Rogalska, 2015, p. 37). Zelig had a similar attitude - she wished to have children even before she got married. "Zelig's the only - and best - escape during this period was to turn to God, who is a good father. She asked God to put in her way a companion who would give her many children so that she could devote them to God" (Brojek & Rogalska, 2015, pp. 73-74).

The witnesses of Louis and Zelig's religious life speak unequivocally about the sanctity of the spouses. These behaviors were observed by Louis and Zelig Martin's neighbors and friends. Louis and Zelig's testimony of faith surely flowed from their personal and communal relationship with God. "My wife and I thought about it quite often, and we concluded that both he and his wife really were holy people. Imagine that every day, winter, summer - they go to Mass early in the morning at half past five" (Kluz, 1983, p. 104). In a letter to her husband, Zelig writes about the realization of her personal relationship with God: "Today I attended three Holy Masses; I attended the 6 o'clock Mass and I said my thanksgiving and my prayers during the Holy Mass at seven. And again I participated in the Eucharist at 12 o'clock" (Martin & Martin, 2015, p. 178).

A characteristic feature of the faith of the Martins is full trust in Providence to accept all their experiences. Without prayer, however, this attitude would not be possible. The consequence was submission to God's will and faith in the goodness of God, who watched over the Martin family. Zelig expresses this directly in a letter to her daughter Pauline: "I feel that the good God is taking care of me. I have noticed this many times in my life and I have so many memories about it that will never fade in my mind" (Martin & Martin, 2015, p. 277). The relationship with God is even clearer after the death of their infant daughter, Elena: "I agree with God's will, even if it is so hard to lose this dear little daughter" (Brojek & Rogalska, 2015, p. 94). This very personal relationship with God is confirmed by the Martins' daughter: "all of her correspondence shows her concern for God to always be first, to consider Him as Father and to evaluate events in the light of faith" (Martin, 2015, p. 42).

A unique form of dialogue with God is the relationship of the Martins with the Eucharistic Jesus. Publications on Louis and Zelig Martin show both spouses as zealous worshipers of Jesus. "The sanctity of the Martins state in their attitude towards the Eucharist was manifested not in the apparent zeal, but in the fact that they were able to recognize the important role of this sacrament (...). Apart from the Eucharist, the Martin family respected all the sacraments" (Mongin, 2009, pp. 52, 54).

The relationship with God is revealed very unambiguously and clearly in the joy of motherhood. After the birth of each new child, Zelig said the words of this prayer: "Lord, grant me the grace that this child may be consecrated to You and that nothing may contaminate the purity of his soul. If it were to be lost, I prefer you to take it immediately" (Martin, 2015, p. 17). This interior desire for the children to live in communion with God shows this holy spouse's attitude towards God. Each pregnancy was a joy for Zelig and Louis, and each new life was a gift from God. Zelig expresses this approach in a letter to her sister-in-law in 1868: "We already have five, not counting those who may still come, for I have no doubt that I will have three or four more" (Martin & Martin, 2015, p. 64).

The dialogue with God was also revealed in exceptionally traumatic family events. The Martins' daughter mentions such a situation and points to her parents' relationship with

God. "After the death of five-year-old Helen, the despair of both Mom and Dad was terrible. Together they offered it to the Lord. Mother dressed and put her children in the coffin herself" (Martin, 2015, p. 80).

In one of her letters to her sister-in-law, Zelig expresses her great trust in God's protection. However, this trust is the fruit of a conversation with God. "I said to good God: You, God, you know very well that I have no time for illness. I was listened to beyond all expectations, and I even prided myself on that" (Martin & Martin, 2015, p. 121). However, when the disease was getting worse, and the diagnosis was that the cancer was advancing, Zelig informed her husband: "We are putting ourselves in the hands of the good God. He knows best what we need. He is the one who wounds and binds the wound. With my first walking pilgrimage I will go to Lourdes and I hope that the Blessed Virgin will heal me if it is necessary" (Martin & Martin, 2015, p. 331). It is worth noting that Zelig's behavior is intertwined with a constant dialogue with God based on total trust in Him.

When the disease seriously impeded everyday life, Zelig told her husband (August 3, 1877): "Today is the First Friday of the month. Give me this last grace on earth and lead me to the Church of Notre Dame so that I can receive Holy Communion. Could Louis refuse his wife's request? (...). For years people were used to seeing this married couple go to church" (Kluz, 1983, p. 134). Communion and union with God are exceptionally clear signs of the desire to talk to God. Conversely, a conversation with God leads to a desire for union. The attitude of dialogue and union with God accompanied Zelig and Louis to the last moments of their married life: "On August 26, Louis himself brought a priest from the Church of Notre Dame with Jesus. In the presence of her husband and all daughters, Zelig received Viaticum and the Anointing of the Sick. During liturgical ceremonies, Louis sobbed loudly (...). On August 28, 1877, after a short agony, she died in the presence of her husband and brother" (Kluz, 1983, p. 137).

The Martins' daughter, Celine, describing her father's behavior and emotional reactions when her mother's illness inevitably led to death, pointed at the same time to the marital relations and relations between the spouses and God – a kind of dialogue with God: "To tell the truth, before he became ill, I had never seen him cry before – except Mother's Last Anointing" (Martin, 2016, p. 95).

3.2.2. Marital dialogue between Louis and Zelig

The Martin spouses, guided by deep faith and models of holiness related to religious life, decided immediately after their wedding to pursue the so-called "Joseph's marriage". This lifestyle is confirmed by the Martins' daughter: "Dad, like Mom, wanted to enter an order in his youth. When these parents' dreams were not fulfilled, each of them decided to start a family that would be as imbued with the Christian spirit as possible. After getting married, they lived as a brother and a sister for many months" (Martin, 2016, p. 46). The

initiative came from Louis, who “with a rare delicacy, offered Zelig a life like brother and sister. The reason for this was not only deep respect for his wife, but also his striving for holiness” (Mongin, 2009, p. 30; Brojek & Rogalska, 2015, pp. 67-70). Zelig took up such a lifestyle, although she showed “a very strong maternal instinct – she wanted to give life to a large group of children and raise them for God” (Holböck, 2004, p. 298). Their decision was established in a marital dialogue based on mutual listening and filled with love, respect, and dignity. The holy spouses, when entering into dialogue on this matter, referred their arguments to the will of God. God’s will was also the basis for Louis and Zelig’s change in their decision. “The decision of the spouses to end their holy experience was influenced by the desire to give God sons and daughters. They understood that the vision of the monastery and the altar, which had so captivated them both in their youth, could be revived in the offspring prepared by them for God’s service” (Kluz, 1983, p. 34).

Zelig reveals her desire to fulfill God’s will in one of the letters to her husband immediately after the birth of their daughter, Celina: “I always wanted a boy, but if God did not like it, I agree with His will” (Martin & Martin, 2015, p. 80). A similar attitude is seen in the face of imminent death from cancer. Zelig expresses her concern for the loved ones and, at the same time, consciously points to God’s protection: “What will happen to my poor Louis and my five daughters? Besides, I entrust them to the protection of God” (Piat, 1983, pp. 121-122). Both statements clearly show a life filled with prayer, that is, a dialogue with God.

Publications devoted to Louis and Zelig Martin indicate that “they talked to each other completely honestly, they often guessed their intentions (...). The spouses also talked about thousands of everyday matters, they talked about the adventures of their children. Their favorite topic was the issues related to faith, they liked to read the lives of saints and talk about them, they shared their impressions and strengthened each other” (Mongin, 2009, p. 37). Zelig, addressing her brother and referring to an example from her own married life, wrote about her husband: “He did not have to tell me about it, I am well aware of it” (Martin & Martin, 2015, p. 46). It can be concluded that Louis was frugal in words. Such an interpretation is provided by the mere sixteen published letters from Louis to Zelig. However, his words express sincere feelings for Zelig. The spouses understood each other without words, and Louis reveals his feelings of love very clearly, without any understatement. He writes to Zelig, on a trip to Paris regarding orders for lace: “How long is my time, and I miss you so much. Needless to say, your letter made me very happy (...). Your husband and true friend who loves you forever” (Martin, 2016, p. 138). Despite such a positive emotional relationship between the spouses, there were days when Louis and Zelig differed in their positions. “Spouses sometimes quarrel, but it did not spoil their relationship (...). They agreed on the main guidelines of upbringing, but they had a different opinion when making small decisions” (Mongin, 2009, p. 38). Marital dialogue based on

truth, love, and constant readiness to forgive always led the spouses to constructive solutions. It should also be noted that conflicting areas were not postponed but resolved immediately by expressing their opinions.

An ability to listen empathically allowed the spouses to cooperate in both family and professional matters. "Louis did not use his position as the head of the family: he was open to dialogue and even if he did not accept his wife's views, he often let her act according to her wishes" (Mongin, 2009, p. 39). Zelig spoke with confidence and, at the same time, experienced empathetic listening from her husband.

Louis Martin, writing back to his wife in a short letter, revealed his feelings and love and his concern that his wife would get tired at work. "You needlessly say that your letter gave me great pleasure. The only thing that worries me is that you're getting too tired. Therefore, I strongly recommend you peace and moderation, especially at work" (Piat, 1983, p. 87). Zelig, on the other hand, always took the husband's side consciously, but she was also able to communicate her position maturely. "When I say to someone: 'My husband does not want to' - I am not much convinced about this matter. But when the reasons are right on my side, I can influence his decision" (Mongin, 2009, p. 40). In various letters, Zelig confirms the exceptional ease of reaching a common opinion with Louis. Such communication between her parents is confirmed by the daughter of Louis and Zelig Martin: "Daddy immediately acceded to her request" (Martin, 2016, p. 50).

In March 1877, that is, five months before her death, Zelig wrote in a letter to her daughter Paulina about her marriage to Louis: "You, who love your daddy so much, you will probably think that I caused him pain on my wedding day? Oh no! He understood me and comforted me as much as he could since he also had preferences similar to mine. Yes, I believe that our love for each other was deepening there. Our feelings were always in tune with one tone. He has always been my comforter and support" (Martin & Martin, 2015, p. 359). This statement reveals an aspect of a dialogue based on total trust, a consensus of views, certainty of support, and consolation in difficult situations, and the ease of revealing one's feelings.

Louis and Zelig's system of values was very consistent. This essential element of relationship quality was revealed in their conversations. The children were witnesses of these conversations: "Mum's and Dad's faith was very deep, and their mutual conversations about eternity made in us, at a very young age, a deep conviction about the total vanity of things in this world" (Martin, 2015, p. 43). Daily prayer had a special place in the system of values. Marriage and family prayer was the foundation of everyday life. Louis and Zelig wanted to instill this value in their children. "The spouses tried to instill the spirit of prayer in the family: each day began with a prayer that the children learned at the moment when they began to say: My God, I give you my heart, take it if you want, and no creature can do it. Take away, only you, my good Jesus" (Brojek & Rogalska, 2015, p. 98). This next aspect of

the marital dialogue, the conversation about the most important values, led the entire family to a strong relationship with God.

The marriage of Louis and Zelig Martin was based on communication full of tenderness and understanding. This relationship was constantly nurtured and deepened. This is borne out by Zelig's words to her brother five years after her marriage: "I am still happy with him; he is the reason why my life is very nice. My husband is a holy man. I wish all women had such husbands" (Martin & Martin, 2015, p. 21). In the fifteenth year of their marriage, Zelig says to Louis: "I would like to be with you as soon as possible, my beloved Louis. I love you with all my heart and I feel that my feeling is doubled by depriving myself of your presence. It would be impossible for me to live apart from you" (Martin & Martin, 2015, p. 178). Three years later, in the eighteenth year of their marriage (March 1876), while in Lisieux, Zelig writes to Louis: "I am very glad to see you all soon. How time drags me! I would very much like to come back today. My joy is only with you, my dear Louis" (Martin & Martin, 2015, p. 332). When Zelig left home, she went with the children to her brother and immediately wrote to her husband about her feelings and experiences related to the separation.

The words of longing, spoken as a result of the separation and showing their emotional state, are a sign of mature marital love. This requires mature interpersonal communication. The mutual marital relationship, interpersonal communication, and relationship to God in the lives of Louis and Zelig constituted the foundation of the community they created. Those closest to them assessed these relations as almost perfect. "There was a perfect understanding and unity of hearts and thoughts between the parents. Dad often told us about our 'Holy Mother' - as he used to call her. On the other hand, my mother wrote to her brother: 'Louis is a holy man'" (Martin, 2016, p. 47).

The words of both spouses' letters assuring their love also reflect marital fidelity and mutual trust based on respect for personal dignity. This was possible thanks to the strong foundations in family homes where the relationship with God was the highest value. They realized the same value in their own marriage. Living according to the principles of the Gospel allowed them to create a unique community, a communion of persons. Naturally, a special aspect of the love of their marital life was their exceptionally mature interpersonal communication - the marital dialogue. It was God who allowed the strengthening of the marriage ties combined with a life of sanctifying grace. He made the marriage of Louis and Zelig Martin a path to holiness.

Conclusions

Mature interpersonal communication in the lives of Luigi and Maria Quattrocchi and Louis and Zelig Martin, based on the criteria indicated, can be considered an authentic

marital dialogue. Regarding their relationship with God, it can be said that it was the dialogue leading to communion with God and holiness (DeLorenzo, 2017; Pedraza, 2020). Both marital relationships were full of trust. Thanks to this attitude, the behavior of the couples was characterized by responsibility and courtesy. Other features of the matrimonial dialogue were full openness and sincerity, mutual respect, and dignity, confirming their mutual love.

Immediate explanations of emerging problems in the spirit of trust did not generate unpleasant emotions but allowed the problems to be revealed and helped the couples make rational decisions. The dialogue shown in the lives of both couples was based primarily on the truth and mature marital love.

A great deal of empathy and altruism are also revealed in the dialogues of both Luigi and Mari and Louis and Zelig. These extremely important aspects of interpersonal communication meant that these spouses talked about the most difficult topics of marital and family life and were ready to help each other and solve problems together. Talking about difficult matters and finding solutions to problems allowed them to create a spiritual bond, a kind of closeness and tenderness. These individual elements of dialogue can be seen as an aspect of conjugal love, understood as an attitude. The dialogue concerning feelings and emotions, the intellectual sphere, and various behaviors led the spouses to practice compassion, understanding, and cooperation, that is, to be full of love.

Matters of faith and dialogue with God were a very important aspect of the dialogue of holy spouses. This personal relationship with God was realized in the lives of the spouses as their highest common value. Concern for the salvation of oneself, a spouse, and children led both marriages to sanctity. The dialogue with each other and with God made it possible for them to pursue holiness in a consistent and conscious manner.

Bibliography at the end of the article

Ks. Dr hab. prof. US, Sławomir Bukalski, <https://orcid.org/0000-0002-9768-4634>
Institut Nauk Teologicznych
Uniwersytet Szczeciński

Dialog małżeński oraz dialog z Bogiem w życiu świętych. Alojzy i Maria Quattrocchi oraz Ludwik i Zelia Martin

Marital dialogue and dialogue with God in the lives of saints.

Luigi and Maria Quattrocchi and Louis and Zelia Martin

Abstrakt: Problematyka dialogu małżeńskiego oraz relacji z Bogiem w życiu Alojzego i Marii Beltrame Quattrocchi oraz Ludwika i Zeli Martin jest zasadniczym problemem badawczym niniejszego artykułu. Oba małżeństwa są pierwszymi w historii Kościoła wyniesionymi na ołtarze jako błogosławieni i święci. Relacja małżeńska ukazana została z punktu widzenia psychologii, natomiast relacja z Bogiem z perspektywy teologicznej.

Zastosowaną metodą badawczą jest analiza wypowiedzi świętów małżonków w listach lub pamiętnikach oraz świadectwa bliskich im osób dotyczące ich życia. Dialog z człowiekiem (współmałżonkiem) oraz dialog z Bogiem pozwalał realizować obu małżeństwom świętość w sposób konsekwentny i świadomy.

Słowa kluczowe: komunikacja interpersonalna; dialog małżeński; dialog z Bogiem; Alojzy i Maria Quattrocchi; Ludwik i Zelia Martin

Abstract: The question of marital dialogue and relationship with God in the lives of Luigi and Maria Quattrocchi and Louis and Zelia Martin is the main research problem addressed in this paper. Both married couples were the first to be beatified and canonised in the history of the Catholic Church. The marital relationship is here approached from a psychological perspective while the relationship with God is analysed from a theological perspective.

In order to study the aforementioned research problem, the author analyses letters or diaries of the saint couples and testimonies of their family members and friends. Dialogue with another human being (a spouse) and dialogue with God allowed them to pursue holiness in a consistent and conscious way.

Keywords: interpersonal communication; marital dialogue; dialogue with God; Luigi and Maria Quattrocchi; Louis and Zelia Martin

Wprowadzenie

Miłość Boga i bliźniego małżonkowie chrześcijańscy realizują wspólnie od chwili ślubowania miłości, wierności i uczciwości w sakramencie małżeństwa. W tej perspektywie - miłości małżeńskiej - istotna jest relacja z Bogiem oraz wzajemny dialog. Pojęcie „dialogu” odnoszone jest współcześnie do różnych rzeczywistości: religijnej, międzypokoleniowej,

kulturowej, społecznej, politycznej, rodzinnej. Dialog podjęty w niniejszym artykule odnosi się do życia małżeńskiego w relacjach międzyosobowych oraz w relacji do Boga. Dialog jawi się jako istotny czynnik konstytuujący człowieka, stanowi podstawę ludzkich relacji (Filipiak, 2003, s. 14-15; Lee, 2016; Śnieżyński, 2021; Williamson, 2021). Prawidłowy dialog między mężem i żoną uznawany jest za gwarancję jakości związku, pozwala budować komunie osób oraz wspólnotę osób - *communio personarum*. „Zasada dialogu dlatego jest tak trafna, że nie uchyla się od napięć, konfliktów i walk, o jakich świadczy życie różnych ludzkich wspólnot, a równocześnie podejmuje właśnie to, co w nich jest prawdziwe i słuszne, co może być źródłem dobra dla ludzi. Należy przyjąć zasadę dialogu bez względu na trudności, jakie wylaniają się na drodze jej urzeczywistnienia” (Wojtyła, 1985, s. 355; 2021).

Dialog małżeński może być rozpatrywany jako rzeczywistość istniejąca w trzech podstawowych płaszczyznach: „wzajemne poznawanie się, obustronny szacunek i zaangażowanie wewnętrzne. Dialog zakłada współpracę, jak również szacunek dla tożsamości, przekonań i życia partnera” (Kądziołka, 2011, s. 87; Gaur, 2020; Jabłońska, 2020). W ścisłym znaczeniu dialog ma charakter interpersonalny, w którym partnerzy ujawniają swoje najgłębsze uczucia, przeświadczenia, tajniki „własnego ja”. Istotnymi warunkami takiego dialogu są prawda, wolność oraz wspólne dobro.

Problematyka dialogu ze współmałżonkiem oraz z Bogiem w życiu błogosławionych i świętych par jest zasadniczym problemem badawczym niniejszego artykułu. W podjętej analizie przywołano pierwsze małżeństwa w historii Kościoła wyniesione na ołtarze jako błogosławieni i święci. Są nimi Alojzy i Maria Beltrame Quattrocchi oraz Ludwik i Zelia Martin. Problem badawczy można wyrazić w pytaniu problemowym: co charakteryzuje dialog z człowiekiem (ze współmałżonkiem) oraz z Bogiem w życiu wspomnianych małżonków? Relacja małżeńska będzie analizowana z punktu widzenia psychologii, natomiast relacja z Bogiem zostanie ujęta z perspektywy teologicznej.

Metodą badawczą będzie analiza wypowiedzi świętów małżonków w listach lub pamiętnikach oraz świadectwa bliskich im osób dotyczące życia małżonków. Szczególną wartość badawczą posiadają teksty biograficzne oraz autobiograficzne.

Struktura artykułu sprowadza się do prezentacji problematyki dialogu interpersonalnego w małżeństwie oraz dialogu z Bogiem. Kwestie te przedstawione są w pierwszej części. Część druga to egzemplifikacja realizowanego dialogu w życiu błogosławionych oraz świętych małżonków. Zakończenie i bibliografia to dwa ostatnie elementy składowe artykułu.

Choć obszerna literatura przedmiotu wskazuje zasady dobrej komunikacji małżeńskiej, a liczna praktyka psychoterapeutyczna pomaga w rozwiązywaniu przeróżnych problemów małżeńskich, to obserwuje się coraz częściej sytuacje, w których współcześni małżonkowie nie potrafią ze sobą rozmawiać. Spojrzenie na dialog z Bogiem oraz z drugim

człowiekiem w życiu świętych małżonków może być bardzo pomocne przy poszukiwaniu rozwiązań tego problemu.

1. Dialog małżeński

W okresie przedmałżeńskim komunikacja interpersonalna uznawana jest za jeden z najsilniejszych predyktorów jakości przyszłego związku. W małżeństwie natomiast świadczy bardzo mocno o jakości i trwałości relacji oraz miłości małżeńskiej (Ryś, 1996; Weryszko, 2010). Komunikacja interpersonalna w związku małżeńskim to nie tylko wymiana informacji, ale to przede wszystkim proces, w którym dokonuje się umacnianie więzi, doświadczanie bliskości, okazywanie wzajemnych uczuć. Komunikaty odnoszące się do oceny siebie samego oraz partnera związku pozwalają dojrzałe rozpoznawać swoje nastroje, emocje, uczucia, potrzeby, oczekiwania, pozwalają na wzajemne zrozumienie, zbliżenie oraz współdziałanie. Tak rozumiana komunikacja interpersonalna określana jest dialogiem i daje możliwość wzajemnego poznania, zrozumienia oraz pełniejszego zaakceptowania. Przez dialog małżonkowie odkrywają prawdę, dobro i piękno. Dokonuje się on w prawdzie, szczerości i otwartości, pozwala wypowiadać to, co się myśli i czuje, prowadzi do poszukiwania wartości, zakłada uznanie godności i wolności, w tym wolności sumienia (Łukaszyk, 1985, k. 1258-1259; Clark, 2016; Płopa, 2007; Śnieżyński, 2021; Wal, 2009). Tylko prawidłowy dialog małżeński daje szansę skutecznego rozwiązywania konfliktów. To jednak wymaga czasu i związane jest między innymi z rozwojem intelektualnym, emocjonalnym oraz społeczno-moralnym. Uwarunkowania dotyczą także szczegółowych cech osób komunikujących się: samooceny, stosunku *ja* realnego do *ja* idealnego, poziomu empatii i otwartości, przystępności, atrakcyjności, wrażliwości, spontaniczności. Inaczej prezentuje się wśród kobiet i mężczyzn, osób z różnym przygotowaniem do wspólnego życia, posiadanych nawykami wyniesionymi z rodziny pochodzenia, wśród osób wyznających różne poglądy i preferujących odmienne wartości (Harwas-Napierała, 2008; Barry, Barden, Dubac, 2019; Gostecnik, Ch., Slavic, T.R., Lukek, S.P., Pate, T., Cvetek, R., 2017; Frydrychowicz, 2009; Wal, 2008). Realizacja dialogu wymaga właściwych, dojrzałych relacji interpersonalnych. Stopień zgodności między tym co małżonkowie mówią sobie i co wzajemnie słyszą oraz rozumieją świadczy o skuteczności dialogu.

Niezwykle istotnym aspektem dialogu w małżeństwie jest komunikacja w sferze uczuć i emocji. Komunikowanie partnerowi własnych uczuć pozwala umacniać więzi, sprzyja tworzeniu autentycznego poczucia bliskości oraz pozwala podejmować najważniejsze decyzje dotyczące małżeństwa i rodziny (Barthel, Hay, Doan, Hofmann, 2018; Lavner, Williamson, Karney, Bradbury, 2020; Rime, Bouchat, Paquot, Giglio, 2020;). W tej sferze komunikacji ważnym elementem jest empatia, która przekłada się na wyższy poziom

otwartości, zadowolenia, rozwiązywania konfliktów (Janicka, 1993; Wysota, 2012). Dialog w tej sferze prowadzi do współodczuwania.

Kolejną przestrzenią dialogu małżeńskiego jest komunikacja w sferze intelektualnej. To tu następuje odniesienie do świata wartości, potrzeb, celów, poznawanie stanowiska współmałżonka. Wymiana wzajemnych spostrzeżeń, myśli, refleksji, doświadczeń sprzyja rozwiązywaniu problemów, konfliktów i prowadzi do bliskości intelektualnej (Ryś, 1996; Wysota, 2012). Dialog w tej dziedzinie prowadzi do współrozumienia.

Trzecim aspektem dialogu małżeńskiego jest komunikacja w sferze zachowań. Ta sfera małżeńskich relacji obejmuje między innymi: odpowiedzialność za swoje zachowania, realizację wspólnych dążeń, dzielenie się obowiązkami, wzajemną pomoc. Dialog w trzeciej sferze prowadzi małżonków do współdziałania.

Dialog daje zdecydowanie większą możliwość wzajemnego poznawania i rozumienia różnych potrzeb partnera związku, jego myśli, pragnień, stanów emocjonalnych oraz pozwala budować tożsamość własną i małżeńską. Analiza uwarunkowań prawidłowej komunikacji interpersonalnej wskazuje między innymi na konieczność kształtowania dojrzałości osobowej partnerów, rozwijanie umiejętności otwartego wyrażania siebie, kształtowanie umiejętności słuchania, uczenie się konstruktywnych strategii rozwiązywania konfliktów, lepsze zaspokajanie wzajemnych potrzeb. Komunikacja interpersonalna pary małżeńskiej, aby warunkowała jakość związku, musi być związana z całą osobą partnera związku. Badania empiryczne potwierdzają, że jakość życia małżeńskiego podnoszona jest, gdy partnerzy związku wymieniają swoje poglądy, wyrażają swoje myśli i uczucia, swoje potrzeby i pragnienia, rozmawiają o potencjalnych problemach, aktywnie siebie słuchają, wykazują chęć pomocy współmałżonkowi. Te poszczególne elementy jakości związku związane są z efektywnym wzorcem komunikacji interpersonalnej (Nęcki, 2000; Krok, 2007; 2016; Krok, Zarzycka, 2021; Poyraz, 2020).

Maria Ryś charakteryzując relacje rodzinne, zaznacza że prawidłowo funkcjonująca rodzina przyczynia się do rozwoju każdego należącego do niej człowieka we wszystkich jego wymiarach. Szczególną troską małżonkowie otaczają wzajemną komunikację. Autorka kreśląc prawidłowy model rodziny, podkreśla rolę właściwego modelu komunikacyjnego. Ten model wskazuje na wzajemne odnoszenie się do siebie, ujawnianie problemów zaraz po ich zaistnieniu. Jeśli pojawiają się konflikty to są one „zażegnane zaraz po pojawieniu się problemu, w sposób szanujący godność osób uczestniczących w konflikcie, zawsze z troską o dobro wspólne” (Ryś, 2006, s. 76). W trakcie dialogu małżonkowie dzielą się sprawami zarówno ważnymi, jak i codziennymi, definiują problemy, doświadczają zaangażowania w związek, kształtują swoją tożsamość.

2. Relacja do Boga

Sobór Watykański II wskazując na podobieństwo człowieka do Boga oraz nauczając o wspólnotcie ludzkiej mówi o „pewnym podobieństwie między jednością Osób Boskich a jednością synów Bożych zespolonych w prawdzie i miłości” (KDK, 2002, nr 24; Jan Paweł II, 1994, nr 8; Lee, 2016). Taką wspólnotą jest oparty na wzajemnej miłości związek małżeński. Odczytywanie wspólnoty ludzkiej - komunii małżeńskiej w kontekście trynitarnego „My” wymaga prawdy i miłości. Te wymiary życia osobowego, stanowią o wewnętrznej tożsamości każdego mężczyzny i każdej kobiety oraz jawią się jako ich droga ku życiu w komunii - ku małżeństwu i rodzinie (Notare, 2019; Petri, 2016; Salamanca, 2016). W rozumieniu teologicznym religijność człowieka to cnota moralna, która zdecydowanie najmocniej związana jest ze sprawiedliwością. Sprawiedliwe jest bowiem, że człowiek oddaje należną Bogu cześć. Dokonuje się to poprzez: kult wewnętrzny (adoracja, miłość, asceza, przeżycia religijne, pobożność, modlitwa) oraz przez zorganizowany kult zewnętrzny (liturgia, ufność, bojaźń, praktyki religijne, ofiary, śluby, świętowanie dni świętych). Takie rozumienie religijności nawiązuje do nauczania św. Tomasza z Akwinu, który mówi o cnotcie religijności: „każda cnota jest albo boską, albo umysłową, albo obyczajową (...). Religijność nie jest cnotą boską ani umysłową, ale obyczajową, gdyż jest działem sprawiedliwości” (Tomasz z Akwinu, 1971, II-II, q. 81, a. 5, ad. 3).

Katechizm Kościoła Katolickiego prezentując religijność jako cnotę moralną, nawiązuje do wspomnianego nauczania św. Tomasza. Człowiek jest wezwany do oddawania Bogu czci i chwały Jemu należnej. „Tak więc miłość skłania nas do sprawiedliwego oddawania Bogu tego, do czego jesteśmy zobowiązani jako stworzenia. Cnota religijności uzdalnia nas do takiej postawy” (KKK, 2002, nr 2095-2096). Jest zakorzeniona w naturze człowieka, kieruje jego działanie, myśli i uczucia ku Bogu. Stwarza możliwość realizowania relacji do Boga pełniej i doskonałej, z uwzględnieniem ludzkich możliwości. W religijności istotniejsze są bardziej wewnętrzne akty związane z wolą niż stany emocjonalne, choć te również mają w niej swoje miejsce. Religijność jako relacja człowieka do Boga zakłada więc zaangażowanie zarówno intelektu, woli, emocji, które prowadzą w konsekwencji do konkretnych zachowań człowieka oraz jego wyborów. Badacze problemu wskazują, że „w nauczaniu św. Tomasza z Akwinu za akty religijności uważa się: pobożność, modlitwę, adorację, ofiary, śluby, przyjmowanie sakramentów św., wzywanie Imienia Bożego w przysiędze, zaklinaniu i wysławianiu, oraz świętowanie dni świętych. Pobożność przy tym i modlitwę uznaje się za akty wewnętrzne, a pozostałe za zewnętrzne. Najbardziej zaś zasadniczym i podstawowym nazywa się pobożność” (Wichrowicz, 1996, s. 139). Jan Paweł II przywołując naukę św. Tomasza wskazuje, że „poddanie się woli Boga, będące gotowością woli do poświęcenia się Jego służbie, nie jest

niczym innym jak praktyką pobożności, która stanowi jeden z przejawów cnoty religijności” (Jan Paweł II, 2006, nr 26). Rozwój tej specyficznej relacji człowieka do Boga i dążenie do dojrzałej religijności jest możliwe na każdym etapie życia.

W kontekście analizowanego w artykule problemu badawczego należy zauważyć, że poziom satysfakcji małżeńskiej bywa wyższy, gdy religijność jest czynnikiem wiążącym obie strony. Zgodność przekonań religijnych obojga małżonków wpływa na jakość i trwałość związku oraz gotowość do wzrastania w świętości. Osoby takie są bardziej zadowolone ze związku w porównaniu z osobami o różnej religijności. W przypadku gdy ta wartość ma znaczenie jedynie dla jednej osoby, wówczas religijność może wyraźnie wpływać zarówno pozytywnie jak i negatywnie na życie małżonków. Badania dotyczące religijności oraz jakości życia pozwalają uznawać religijność za czynnik motywacyjny i regulacyjny zachowań małżonków (Parise, Gatti, Iafrate, 2017). Ona przekłada się na jakość życia małżeńskiego poprzez satysfakcję z małżeństwa, zobowiązania małżeńskie oraz rozwiązywanie konfliktów małżeńskich. Małżonkowie realizując swoje relacje do Boga skuteczniej zapobiegają problemom, rozwiązują konflikty oraz łatwiej sobie przebaczą niż małżonkowie, którzy takich relacji z Bogiem nie podejmują (Bukalski, 2016; Krok, 2007, s. 58; 2012; Lambert, Dollahite, 2006; Mahoney, 2010). Dojrzała religijność w życiu małżonków i związana z nią motywacja religijna pozwala realizować świętość w sposób zamierzony i świadomy. „Religijność stanowi najważniejszą właściwość osoby ludzkiej, wyznacza ostateczne perspektywy ludzkiego życia (cel) i dostarcza środków, by ten cel osiągnąć i w ten sposób stać się pełnym człowiekiem” (Zdybicka, 2007, s. 723).

3. Święci małżonkowie

Alojzy i Maria Beltrame Quattrocchi są pierwszą w historii Kościoła beatyfikowaną parą małżeńską, natomiast Ludwik i Zelia Martin są pierwszymi kanonizowanymi małżonkami. Realizowanie powołania do świętości w małżeństwie było dla tych obu par całkowitym pójściem za odkrywaną każdego dnia wolą Bożą oraz realizowaniem miłości (Chrost, 2020; DeLorenzo, 2017; Skreczko, 2016). Relacja do Boga i do drugiego człowieka (do współmałżonka) wymagała jednak osobistej relacji - dialogu z Bogiem oraz dialogu z drugą osobą. Poniższa analiza ukazuje na podstawie tekstów źródłowych relacje do Boga oraz do współmałżonka w życiu obu par małżeńskich.

3.1. Alojzy i Maria Beltrame Quattrocchi

Alojzy Beltrame Quattrocchi urodził się 12 stycznia 1880 r. w Katanii (Włochy). Zmarł 9 listopada w 1951 roku w Rzymie (Włochy). Z zawodu adwokat.

Maria z domu Corsini urodziła się 24 czerwca roku 1884 r. we Florencji (Włochy). Zmarła 26 sierpnia w 1965 roku w Rzymie (Włochy).

Sakramentalny związek małżeński: 25 listopada 1905 roku.

Beatyfikowani w dniu 21.10.2001 roku w Rzymie przez Jana Pawła II.

Wspomnienie liturgiczne 25 listopada - w rocznicę zawarcia przez nich sakramentu małżeństwa.

3.1.1. Dialog z Bogiem

Początki i źródła relacji do Boga Alojzego i Marii Quattrocchich należy dostrzegać w rodzinach ich pochodzenia, choć religijność tych rodzin była bardzo różna. Fundamentem życia duchowego Alojzego „było codzienne uczestnictwo, wraz z całą rodziną, w Eucharystii oraz wspólna rodzinna modlitwa na zakończenie każdego dnia” (Holböck, 2004, s. 409). Natomiast wydarzeniem, które odcisnęło się szczególnie mocno na całym życiu Marii była Pierwsza Komunia Święta przyjęta 30 września 1897 roku, poprzedzona uczestnictwem w surowych rekolekcjach zamkniętych (Holböck, 2004, s. 410). W okresie przedślubnym Alojzy bardzo poważnie zachorował. Będąc w takim stanie otrzymał od przyszłej małżonki obrazek Matki Boskiej Różańcowej z zapewnieniem o żarliwej modlitwie w intencji powrotu do zdrowia. To wydarzenie, czyli motyw obrazka religijnego i wzajemnej modlitwy pojawia się w wielu późniejszych listach Alojzego i Marii (Grygiel, 2002, s. 16-17).

Relacja z Bogiem oraz dialog małżeński były tymi relacjami, które przełożyły się w życiu Alojzego i Marii Quattrocchi na ich decyzje dotyczące liczby posiadanych dzieci. W małżeństwie tym urodziło się czworo dzieci - dwóch chłopców i dwie dziewczynki. „Wszystkie dzieci państwa Beltrame wybrały jakąś formę życia konsekrowanego. Obaj synowie zostali księżmi (...). Stefania wstąpiła do benedyktynek klauzurowych (...). Enrichetta wybrała życie samotnej konsekrowanej osoby świeckiej” (Nosowski, 2010, s. 137).

Małżonkowie Beltrame Quattrocchi zabiegając o wzrastanie świętości złożyli za namową spowiednika - po 20 latach małżeństwa - ślub czystości, tzw. ślub „rozdzielenia łoża”. Choć żyli w małżeństwie, które było źródłem ich siły, to byli także głęboko przekonani i zgodni, że wzorce zaczerpnięte z życia zakonnego są najskuteczniejszą drogą do jeszcze pełniejszej relacji z Bogiem. Badacze życia małżeńskiego Alojzego i Marii zauważają bardzo silny wpływ duchowości monastycznej na podejmowane decyzje. Ta rzeczywistość musiała być wnikliwie omawiana przez małżonków. Jednak dialog z Bogiem jawi się ciągle jako fundament tej postawy. „W postanowieniu dążenia do świętości we dwoje nie byli wspomagani przez współczesną im duchowość, w której dominował model świętości monastycznej, stawiającej dziewictwo wyżej niż małżeństwo. Niewątpliwie model ten wpłynął na religijną formację małżonków Quattrocchi, ale trzeba dodać, iż - wzorem wielkich świętych Kościoła - naśladowali przede wszystkim ponadczasowy, idealny model

świętości, jakim jest Chrystus” (Grygiel, 2002, s. 52; Holböck, 2004, s. 411; Nosowski, 2010, s. 138).

Jeden z synów Alojzego i Marii - ksiądz Tarsicio wskazując na miłość małżeńską swoich rodziców łączy ją jednoznacznie z wcześniejszą relacją do Boga, która ujawniała się w działalności apostołskiej. Ta działalność nie odbywała się jednak kosztem obowiązków małżeńskich i rodzinnych. „Mój ojciec i matka nie oszczędzili trudów także na rzecz Odrodzenia Chrześcijańskiego oraz Frontu Rodziny. Mama poświęcała się też rozmaitym formom katechezy oraz redagowaniu książek o tematyce duchowej, ascetycznej i pedagogicznej” (Moia, 2002, s. 89). W kontekście działań apostołskich małżonkowie ujawniają dojrzały i skuteczny dialog małżeński: „większość inicjatyw podejmowali razem, albo przynajmniej nawzajem sobie doradzali, co niewątpliwie zwiększyło owocność pracy i zacieśniało ich małżeńską więź” (Grygiel, 2002, s. 36). Taką postawę potwierdza także córka Alojzego i Marii - Enrichetta, wypowiadając się o działalności apostołskiej rodziców na rzecz rodziny: „Statut Frontu Rodziny zakładał, że przewodniczącym ma być mężczyzna, a wiceprzewodniczącą - kobieta (...). Na mamie spoczywała cała praca organizacyjna i zarządzanie różnymi formami działalności - począwszy od udzielania pomocy moralnej poprzez konferencje i rozmowy w kwestiach ekonomicznych i prawnych (w tym przypadku potrzebna była pomoc tatusia)” (Moia, 2002, s. 124-125).

Małżonkowie zaczęli dzień mszą świętą i przyjętą komunią świętą. Należy zauważyć, że właśnie to wydarzenie, czyli relacja z Bogiem (dialog z Bogiem) było fundamentem życia małżeńskiego i dialogu małżeńskiego. „Po wyjściu z kościoła całował mnie na dzień dobry, tak jakby dzień dopiero teraz naprawdę się zaczynał (...). Potem kupowaliśmy gazetę i wracaliśmy do domu, zaczynając codzienne zajęcia (...). Każde osobno, ale jedno było nieustannie w pamięci i przed oczyma drugiego” (Grygiel, 2002, s. 145). Dorosłe dzieci Alojzego i Marii Quattrocchi potwierdzają tę małżeńską relację: „dzięki życiu duchowemu i codziennemu uczestnictwu w Eucharystii rodzice zawsze czuli się bardzo sobie bliscy” (Moia, 2002, s. 136).

Świadome dążenie do świętości ujawniania się już od pierwszych dni małżeństwa. Jest ono skutecznie realizowane, ponieważ oboje doskonale pojmują, że świętość polega na uczciwym spełnianiu swoich codziennych obowiązków. Wiedzą też, że w dążeniu do świętości nie może nigdy zabraknąć obecności Boga. Świętość życia małżeńskiego staje się wyraźnym celem życia. Maria ujawnia to przekonanie w jednym ze swoich listów: „Wierność Bogu nie wymaga wyrzeczenia się tej miłości, która odpowiada celom świętego, sakramentalnego związku, ale raczej ją intensyfikuje i powiększa dzięki miłości Boga” (Grygiel, 2002, s. 55).

Dorosłe dzieci z łatwością dostrzegają model relacji małżeńskich swoich rodziców oparty o miłość i więź duchową, której fundamentem była osobista relacja z Bogiem. Inicjatywa tej duchowej relacji wychodziła od Marii. Alojzy natomiast po konsultacjach

z żoną, w duchu małżeńskiego dialogu podejmował ten sposób życia. Enrichetta tak to wspomina: „Jeśli chodzi o ich ewolucję duchową, to wiem, że zaczęła się ona około 1907-1908 roku (...). Mama pierwsza wstąpiła na drogę głębokiego życia duchowego, którą kroczyła nieustannie aż do śmierci. Uczuciowa więź, niemal ścisła symbioza z naszym ojcem sprawiła, że wkrótce poszedł on w jej ślady” (Moia, 2002, s. 134).

Macierzyństwo i wychowanie dzieci było szczególną przestrzenią małżeńskiego dialogu, którego jednak fundamentem była relacja z Bogiem - dialog z Bogiem. Enrichetta potwierdza to we wspomnieniach swoich rodziców: „nigdy nie brakowało nam obecności tatusia. Współpracując z mamą starał się ulżyć jej trudom, na ile to było możliwe. Oboje zawsze, od samego początku, uważali dzieci nie za swą „własność”, lecz za dar Boży” (Moia, 2002, s. 139). Podobnie zauważa syn - ojciec Paolino: „Tata w pełni dzielił z mamą radości, troski, problemy, zajęcia związane z „galopującym” rośnięciem dzieci. Chciałbym podkreślić jego trud wychowawczy w kwestiach religii” (Moia, 2002, s. 140). W innej wypowiedzi Paolino dodaje, że wizja małżeńskiego życia była już ustalona w narzeczeństwie rodziców. To z całą pewnością wymagało dialogu opartego o prawdę i miłość oraz zdolność słuchania drugiej strony. Dialog z Bogiem był przez małżonków świadomie doskonałony. Świadcowie życia Marii i Alojzego potwierdzają, że szukali oni „kontaktu z wybitnymi teologami oraz intelektualistami katolickimi, nie w celach towarzyskich, ale dla wzbogacenia życia wiary i wiedzy religijnej” (Grygiel, 2002, s. 49-50). Z kolei ojciec Paolino potwierdza dialog z Bogiem własnych rodziców. Ten dialog ściśle przeplatał się z ich dialogiem małżeńskim. To sprawiało, że „cnoty chrześcijańskie, które osiągnęli oni w pełni, miały swe źródło w nadprzyrodzonej wspólnoty małżeńskiej, w sakramentalnym charyzmacie, który przeżywali jako mąż i żona w symbiozie łaski” (Moia, 2002, s. 144).

Jeszcze innym aspektem dialogu z Bogiem jest wspólny system wartości Alojzego i Marii Quattrocchi. W początkowej fazie związku - jeszcze w okresie przedślubnym - znana jest modlitwa Marii za Alojzego, gdy ten ciężko zachorował. Maria podarowała mu obrazek Matki Bożej z zapewnieniem o modlitwie. W listach Marii do Alojzego ten wątek życia religijnego pojawia się od samego początku ich znajomości, choćby w pytaniu dotyczącym Uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny wypowiedzianym w narzeczeństwie: „czy byłeś dzisiaj na Mszy świętej?” (Grygiel, 2002, s. 53). Wiara w Boga jest tym aspektem życia, który umacnia miłość małżeńską. Oboje są tego faktu świadomi: „Gdy z miłością połączymy nasze życie, uczynię wszystko, aby wzrosła twoja wiara, musisz mieć udział w mocnej wierze, jaką obdarza mnie Bóg. Nasza wiara musi być ściśle złączona z naszą miłością” (Grygiel, 2002, s. 53).

Behawioralny aspekt miłości małżeńskiej ujawniał się bardzo wyraźnie we wspólnej pracy i modlitwie. Tu również ma miejsce nieustanne przenikanie dialogu z Bogiem oraz z drugą osobą. Dom Alojzego i Marii porównywany był do małego opactwa, w którym obowiązywał reguła św. Benedykta *ora et labora*. „Wieczorem następowała najdłuższa

modlitwa odmawiana najpierw z dziećmi, a potem - we dwójkę. Codzienny różaniec jest „obowiązkową” modlitwą do końca życia (...). Czas poświęcony pracy nie był czasem straconym dla duchowego rozwoju” (Grygiel, 2002, s. 81, 86).

Dialog z Bogiem i wypływająca z niego życiowa postawa, ujawnia się bardzo wyraźnie w ostatnich słowach z testamentu duchowego Marii kierowanych do małżonka. Maria krótko przed swoją śmiercią pisze: „Mój najdroższy Gino, (...). Pozostawiam Ci przede wszystkim moją wiarę. Ty masz swoją wiarę, która jest naszą wiarą, lecz ja daję Ci również moją” (...) Aby mieć prawo nazywać się chrześcijaninem, trzeba być wiernym prawom zawartym w Słowie Bożym (...). Przyjmuj więc codziennie swój krzyż bez zniecierpliwienia i bez wytchnienia (...). Nie pod przymusem, ale z miłością” (Moia, 2002, s. 8-11).

3.1.2. Dialog małżeński Alojzego i Marii

Wzajemna komunikacja w początkach znajomości Alojzego i Marii charakteryzuje się całkowitym zaufaniem, gotowością towarzyszenia i niesienia pomocy. Jest to także komunikacja wyjątkowo empatyczna. Maria „prosi męża przede wszystkim, aby pozwolił sobie pomóc i nie ukrywał przed nią swego wewnętrznego stanu, swoich relacji z Panem Bogiem. Prosi więc (...) o podjęcie wzajemnej wymiany uczuć i doświadczeń, szczerej wymiany myśli, jakiej dokonywali we wszystkich sprawach” (Grygiel, 2002, s. 60). W innym miejscu Maria potwierdza tę swoją postawę dialogu pełnego miłości. „Mój kochany, możesz być pewny, że moja miłość do ciebie i czułość, jaką we mnie teraz wzbudzasz, są nieporównywalnie większe niż dawniej. Zrozum, że nie musisz czekać na niebo, żeby się ze mną zjednoczyć” (Grygiel, 2002, s. 63).

Córka Alojzego i Marii - Enrichetta ukazuje wyjątkowo dojrzałą komunikację interpersonalną rodziców. „Mimo silnej więzi, opartej na uczuciu i zrozumieniu, widać też - co oczywiste - różnice zdań i poglądów. Jednak my, dzieci, nigdy nie mieliśmy okazji, by to zauważyć. Ewentualne problemy rozwiązywali między sobą, poprzez dialog” (Moia, 2002, s. 144). Postawa miłości małżeńskiej wymagała jednak realizowania szczególnego dialogu pomiędzy małżonkami. Ten dialog opisywany jest jako głęboko przeniknięty uczuciami. „Czułość, serdeczność, bezgraniczne oddanie, duch poświęcenia i wyrzeczenia, w jakim wzrastaliśmy od wczesnej młodości - wszystko to znajdowało potwierdzenie w ich życiu, i to w najszlachetniejszej formie” (Moia, 2002, s. 138).

W innej wypowiedzi Enrichetta opisując miłość rodziców wskazuje powtórnie na możliwość istnienia konfliktów w małżeństwie rodziców. One jednak nie przekładały się na życie rodzinne: „Miłość tatusia do naszej mamy była tak głęboka, że przewyższała odmienną mentalność czy temperament jej rodziców [mowa o relacjach między rodzicami i dziadkami] (...). Możliwe, że zdarzały się konflikty, ale my, dzieci, nigdy ich nie zauważyliśmy” (Moia, 2002, s. 79). Badacze życia tych świętych małżonków zauważają, że oboje „stworzyli więź na tyle głęboką, że - jak wspominają ich dzieci - „nigdy się nie kłócili” (...). Ojciec Paolino mówi,

że rodzice co najwyżej „prowadzili ożywione dyskusje, gdy dochodziło do różnicy zdań. Zawsze chodziło jednak o rzeczy drugorzędne” (...). Życie tej rodziny określone jest jako prawdziwy „domowy Kościół” (Nosowski, 2010, s. 135).

Relacja do współmałżonka wymaga szczególnego dialogu w sytuacjach trudnych dla małżonków i dla rodziny. Taką sytuacją jest z całą pewnością świadomość poczęcia nowego życia w sytuacji, gdy trzeba się opiekować małymi dziećmi, które już przyszły na świat. Dla Marii zwłaszcza druga ciąża była bardzo zaskakująca. „Była bardzo zmęczona pielęgnowaniem kilkumiesięcznego Filipa, gdy odkryła z lękiem, że ponownie jest w ciąży. Niepokojem podzieliła się listownie z mężem (...). To głównie zasługą Alojzego było wówczas dojrzewanie żony do zaakceptowania nieoczekiwanego macierzyństwa” (Nosowski, 2010, s. 134). Jednak największy problem pojawił się przy czwartej ciąży. Jej nieprawidłowy przebieg był poważnym zagrożeniem życia matki oraz mającego narodzić się dziecka. „Sławny ginekolog stwierdzając nową ciążę, postawił diagnozę o łożysku przodującym - co w owych czasach było podwójnym wyrokiem śmierci - i bez ogródek doradził przerwanie ciąży” (Moia, 2002, s. 53). Małżonkowie wybierają jednak drogę całkowitego zawierzenia Bogu. Oboje po wspólnych rozmowach i ustaleniach, zdecydowanie sprzeciwiają się usilnym namowom do przerwania ciąży i polecają tę trudną sprawę Bogu (Holböck, 2004, s. 410; Moia, 2002, s. 53).

Należy zauważyć, że podejście małżonków do wychowania dzieci było bardzo zgodne. To wymagało szczególnych umiejętności komunikacyjnych w relacjach interpersonalnych. „Od początku wychowywali je oboje w wielkiej harmonii i wzajemnym porozumieniu. Wspólnie podejmowali najważniejsze decyzje i dzielili się obowiązkami. Matka uczyła pacierza i katechizmu, ale do ojca należało prowadzenie wspólnych modlitw przed spaniem” (Grygiel, 2002, s. 24). Podział ról związanych z wychowaniem dzieci wiązał się z systematycznymi rozmowami. „Wspólną troską obojga rodziców było wychowanie dzieci, mając na uwadze charakter każdego z nich. Była to wielka odpowiedzialność (...). Do ojca należała kontrola nad ich postępami w nauce i nad rozrywkami. Do matki należało wychowanie religijne” (Grygiel, 2002, s. 143).

Alojzy i Maria Quattrocchi wspominają, że ich relacje - w tym ich małżeńskie dialogi - począwszy od narodzin pierwszego dziecka - były całkowicie ukierunkowane na wychowanie potomstwa. W ich komunikacji interpersonalnej oprócz aspektów mocno uczuciowych pojawiają się także silne aspekty poznawcze oraz prakseologiczne. „Od narodzin pierwszego z dzieci oddawaliśmy się im, zapominając o sobie na ich rzecz (...). Studiowaliśmy książki poświęcone pedagogice wieku dziecięcego i staraliśmy się być lepsi, poprawiając się z naszych wad i kształtując nasz charakter - z powodu miłości do dzieci” (Moia, 2002, s. 15). Także i ta postawa, jak widać wymagała dialogu małżeńskiego popartego gruntowną wiedzą pedagogiczną.

Podsumowując można stwierdzić za Zbigniewem Nosowskim, że „ich świętość polegała zatem nie na heroicznych czynach, lecz na głębi przeżywania swoich codziennych obowiązków; nie na tym, co przeżywali, lecz jak przeżywali swoje życie. W swojej zwyczajności potrafili w nadzwyczajny sposób przeżyć wzajemne oddanie się sobie, a poprzez to również Bogu” (Nosowski, 2010, s. 140-141).

3.2. Ludwik i Zelia Martin

Ludwik Martin urodził się 22 sierpnia 1823 roku w Bordeaux (Francja). Zmarł 29 lipca 1894 roku w Arnieres-sur-Iton (Francja). Z zawodu zegarmistrz i złotnik.

Maria Zelia Martin z domu Guérin, urodziła się 23 grudnia 1831 roku w Saint-Denis-sur-Sarthon (Francja). Zmarła 28 sierpnia 1877 roku w Alençon (Francja). Zajmowała się wyrobem koronek.

Sakramentalny związek małżeński: 13 lipca 1858 roku.

Beatyfikacja w dniu 19.10.2008 r. w Lisieux przez Benedykta XVI.

Kanonizacja w dniu 18.10.2015 r. w Rzymie przez Franciszka.

Wspomnienie liturgiczne: 12 lipca.

3.2.1. Dialog z Bogiem

Osobista modlitwa widoczna jest w życiu Ludwika oraz Zelii już w młodości, gdy spojrzę się na rodziny pochodzenia. Ludwik Martin pochodził z domu, w którym praktykowana była żywa wiara katolicka. Wzrastał w tej wierze od wczesnego dzieciństwa. Religijny klimat domu rodzinnego ujawnia się w listach rodziców Ludwika, kierowanych do niego w różnych okresach życia. Matka pisała z okazji urodzin syna: „Modłę się z całą żarliwością mej duszy, aby Bóg udzielił wszystkim moim dzieciom szczęścia i pokoju, którego tak wiele potrzeba na tej burzliwej ziemi. Bądź zawsze pokorny, mój ukochany synu”. Ojciec natomiast poprzedzał list do Ludwika swoistym wyznaniem wiary: „Niech Bóg będzie zawsze pochwalony i umiłowany nade wszystko” (Piat, 1983, s. 17-18). W publikacjach poświęconych Ludwikowi można znaleźć potwierdzenie jego głębokiej relacji z Bogiem. „Ilekoć oddawał się kontemplacji, odkrywał Stwórcę. Rzadko bywał tak szczęśliwy jak wówczas, gdy brał do ręki kij pielgrzyma i przemierzał wspaniałe przestrzenie, zatopiony w modlitwie” (Mongin, 2009, s. 19). Córka Ludwika Martin - późniejsza św. Teresa od Dzieciątka Jezus napisała o swoich rodzicach znamienne słowa: „Dobry Bóg podarował mi ojca i matkę, godnych raczej nieba niż ziemi” (Holböck, 2004, s. 296).

Natomiast Maria Zelia z domu Guérin mówiła o swoim dzieciństwie, że było „smutne jak całun” (...). Nie przeszkodziło jej to w odebraniu porządnego wykształcenia siostr wieczystej adoracji” (Mongin, 2009, s. 22-23). Matka Zelii oraz jej ojciec wykazywali się

bardzo mocną wiarą. Zelia nie mogąc realizować życia zakonnego wyraziła w jednym z listów prośbę do Boga: „Skoro nie jestem godna zostać Twoją oblubienicą, tak jak moja siostra, to obiorę stan małżeński, aby wypełnić, o Boże, Twoją świętą wolę. Proszę Cię jednak, abys mi dał dużo dzieci i spraw, żeby one wszystkie poświęciły się Tobie!” (Holböck, 2004, s. 297; Piat, 1983, s. 27).

Przykład osobistego dialogu z Bogiem widoczny jest w spontanicznej modlitwie zapisanej przez Ludwika jeszcze przed zawarciem małżeństwa, gdy zastanawia się nad własnym powołaniem. Jego modlitwa z okresu przedślubnego odzwierciedla głęboką więź z Bogiem. Oto jedna z nich: „O Boże wszechświata, jakże wielkie są Tve dzieła! Boże mojego serca, jakże słodkim jest mi wierzyć w Ciebie (...). Boże dobroci, wybacz grzechy mojej młodości, przyjmij zbłąkane dziecko, które tuli się do Twej ojcowskiej piersi” (Brojek, Rogalska, 2015, s. 37). Podobną postawę reprezentowała Zelia. Znane są jej pragnienia posiadania dzieci zanim zawarła małżeństwo. „Jedyną - i najlepszą - ucieczką Zelii w tym okresie było zwracanie się do Boga, który jest dobrym ojcem. Prosiła Boga, aby postawił na jej drodze towarzysza, który dałby jej wiele dzieci, aby mogła poświęcić je Bogu” (Brojek, Rogalska, 2015, s. 73-74).

Świadczenie życia religijnego Ludwika i Zelii wypowiedają się jednoznacznie o świętości małżonków. Te zachowania były obserwowane wśród sąsiadów i znajomych Ludwika i Zelii Martin i zmuszały do refleksji. Świadczenie wiary Ludwika i Zelii wpływało z całą pewnością z ich osobistej i wspólnotowej relacji z Bogiem. „Zastanawiałem się nad tym z żoną dość często i doszliśmy do wniosku, że tak on, jak i jego żona, naprawdę są świętymi ludźmi. Wyobraź sobie, że codziennie, zima, lato - raniutko idą na Mszę św. na godzinę wpół do szóstej” (Kluz, 1983, s. 104). W liście do męża Zelia pisze o realizacji swojej osobistej relacji do Boga: „dziś byłam na trzech Mszach świętych; poszłam na godzinę szóstą, moje zaś dziękczynienie i moje modlitwy odmówiłam w czasie Mszy św. o siódmej. I znów poszłam na sumę” (Martin, Martin, 2015, s. 178).

Cechą charakterystyczną wiary małżonków Martin jest pełne ufności w Opatrzność przyjęcie wszelkiego doświadczenia. Bez modlitwy ta postawa byłaby jednak niemożliwa do zrealizowania. Konsekwencją było poddanie się woli Bożej i wiara w dobroć Boga, który czuwa nad rodziną Martin. Zelia wyraża to wprost w liście do córki Pauliny: „czuję, że dobry Bóg zajmuje się mną. Spostrzegłam to już wiele razy w moim życiu i ileż mam wspomnień na ten temat, które nie zatrą się nigdy w mojej pamięci” (Martin, Martin, 2015, s. 277). Jeszcze wyraźniej relacja do Boga ujawnia się po śmierci kilkuletniej córki Eleny: „Godzę się z wolą Bożą, nawet jeśli tak ciężko jest tracić tę tak drogą córeczkę” (Brojek, Rogalska, 2015, s. 94). Taką bardzo osobistą relację do Boga potwierdza córka państwa Martin: „cała korespondencja Mamy dowodzi jej troski o to, aby Bóg był zawsze na pierwszym miejscu, aby uważać Go za Ojca i oceniać wydarzenia w świetle wiary” (Martin, 2015, s. 42).

Wyjątkową formą dialogu z Bogiem jest relacja małżonków Martin do Jezusa Eucharystycznego. Publikacje poświęcone Ludwikowi i Zelii Martin ukazują oboje małżonków jako gorliwych czcicieli Jezusa. „Świętość państwa Martin w ich postawie wobec Eucharystii przejawiała się jednak nie w widocznej gorliwości, lecz w tym, że potrafili uznać ważną rolę tego sakramentu (...). Poza Eucharystią państwo Martin otaczali szacunkiem wszystkie sakramenty” (Mongin, 2009, s. 52, 54).

Relacja do Boga ujawnia się bardzo jednoznacznie i wyraźnie w radości z macierzyństwa. Zelia po urodzeniu każdego kolejnego dziecka wypowiadała słowa modlitwy: „Panie, udziel mi łaski, aby to dziecko było Tobie poświęcone i aby nic nie skaziło czystości jego duszy. Jeśli miałoby iść na zatracenie, wolę, byś zabrał je natychmiast” (Martin, 2015, s. 17). To wewnętrzne pragnienie, aby dzieci żyły w komunii z Bogiem ukazuje tak naprawdę postawę wobec Boga tej świętej małżonki. Każda ciąża była dla Zelii i Ludwika radością, a każde nowe życie darem Boga. Zelia ukazuje takie właśnie podejście w liście do bratowej w 1868 roku: „Mamy ich już pięcioro, nie licząc tych, które mogą jeszcze przyjść, gdyż nie wątpię, że będę ich miała jeszcze troje albo czworo” (Martin, Martin, 2015, s. 64).

Dialog z Bogiem ujawniał się także w wyjątkowo traumatycznych wydarzeniach rodzinnych. Córka Ludwika i Zelii Martin wspomina o takiej sytuacji i wskazuje na relację rodziców do Boga. „Po śmierci pięcioletniej Helenki, rozpacz zarówno Mamy, jak i Taty była straszna. Wspólnie ofiarowali ją Panu. Mama za każdym razem sama ubierała i wkładała do trumny swoje dzieci” (Martin, 2015, s. 80).

Zelia w jednym ze swoich listów do bratowej wyraża swoją ogromną ufność w Bożą opiekę. Ta ufność jest jednak owocem rozmowy z Bogiem. „Powiedziałam dobremu Bogu: Ty, Boże, dobrze wiesz, że nie mam czasu na chorobę. Zostałam wysłuchana ponad wszelkie spodziewanie, a nawet z tego trochę się chlubiłam” (Martin, Martin, 2015, s. 121). Gdy jednak choroba przybiera na sile a diagnoza była brutalna: zaawansowany nowotwór, Zelia informuje męża: „oddajmy wszystko w ręce dobrego Boga. On wie najlepiej, co nam jest potrzebne. On jest tym, który rani i ranę opatruje. Z pierwszą pieszą pielgrzymką udam się do Lourdes i mam nadzieję, że Najświętsza Panna uzdrowi mię, jeżeli to będzie konieczne” (Martin, Martin, 2015, s. 331). Warto zauważyć, że zachowanie Zelii przeplatane jest nieustannym dialogiem z Bogiem opartym na całkowitym zaufaniu Bogu.

Gdy choroba bardzo poważnie utrudniała codzienne funkcjonowanie, Zelia zwraca się do męża (03.08.1877 r.): „Dzisiaj jest pierwszy piątek miesiąca. Zrób mi tę łaskę ostatnią na ziemi i zaprowadź mnie do kościoła Notre Dame, abym mogła przyjąć Komunię św. Czyż Ludwik mógł odmówić prośbie swojej żony? (...). Od lat przyzwyczajono się widzieć to małżeństwo idące do kościoła” (Kluz, 1983, s. 134). Komunia, zjednoczenie z Bogiem jest wyjątkowo czytelnym znakiem także pragnienia rozmowy z Bogiem. Z kolei rozmowa z Bogiem prowadzi do pragnienia zjednoczenia. Postawa dialogu i zjednoczenia z Bogiem

towarzyszyła Zelii oraz Ludwikowi do ostatnich chwil małżeńskiego życia: „26 sierpnia sam Ludwik przyprowadził księdza z kościoła Notre Dame z Panem Jezusem. W obecności męża i wszystkich córek przyjął Zelia Wiatyk i sakrament chorych. Przy ceremoniach liturgicznych Ludwik głośno łkał (...). 28 sierpnia 1877 roku po północy, po krótkiej agonii, w obecności męża i brata umarła” (Kluz, 1983, s. 137).

Córka Celina opisując zachowania i reakcje emocjonalne ojca, gdy choroba matki prowadziła nieuchronnie do śmierci, wskazując jednocześnie na relacje małżeńskie oraz relacje małżonków do Boga - swoisty dialog z Bogiem: „Prawdę mówiąc, zanim zaczął chorować, nigdy wcześniej nie widziałam go płaczącego - z wyjątkiem Ostatniego Namaszczenia Mamusi” (Martin, 2016, s. 95).

3.2.2. Dialog małżeński Ludwika i Zelii

Małżonkowie Martin kierując się głęboką wiarą i mając wzorce świętości odnoszone do życia zakonnego, bezpośrednio po ślubie podjęli decyzję, by realizować tzw. „małżeństwo józefowe”. Ten styl życia potwierdza córka państwa Martin: „Tato, podobnie jak Mama, pragnął w młodości obrać życie zakonne. Gdy te marzenia rodziców nie zostały spełnione, każde z nich postanowiło założyć rodzinę, która byłaby w jak największym stopniu przeniknięta duchem chrześcijańskim. Po zawarciu ślubu długie miesiące żyli jak brat z siostrą” (Martin, 2016, s. 46). Inicjatywa pochodziła od Ludwika, który „z rzadko spotykaną delikatnością, zaproponował Zelii życie jak brat z siostrą. Powodem tego był nie tylko głęboki szacunek dla żony, ale również jego dążenie do świętości” (Mongin, 2009, s. 30; Brojek, Rogalska, 2015, s. 67-70). Zelia podjęła taki styl życia, choć ujawniała „bardzo silny instynkt macierzyński - pragnęła obdarować życiem liczną gromadkę dzieci i wychowywać je dla Boga” (Holböck, 2004, s. 298). Powyższa decyzja została ustalona w małżeńskim dialogu opartym o wzajemne słuchanie i przepełnionym miłością, szacunkiem, poszanowaniem godności. Święci małżonkowie podejmując dialog w tej sprawie, swoje argumenty odnosili do woli Bożej. Również wola Boża była u podstaw zmiany decyzji Ludwika i Zelii. „Na decyzję małżonków przerwania świętego doświadczenia, wpłynęło pragnienie, by dać Bogu synów i córki. Zrozumieli, że wizja klasztoru i ołtarza, która ich oboje tak porwała w młodości, mogłaby odżyć w potomstwie, przygotowanym przez nich dla służby Bożej” (Kluz, 1983, s. 34).

Realizowanie Bożej woli, Zelia ujawnia w jednym z listów do męża bezpośrednio po narodzinach córki Celiny: „Pragnęłam zawsze mieć chłopca, ale jeśli Bogu się nie spodobało, zgadzam się z Jego wolą” (Martin, Martin, 2015, s. 80). Podobna postawa ma miejsce w obliczu zbliżającej się śmierci spowodowanej chorobą nowotworową. Zelia wyraża swoją troskę o najbliższych i jednocześnie z pełną świadomością wskazuje na Bożą opiekę: „Co stanie się z moim biednym Ludwikiem i moimi pięcioma córkami? Zresztą oddaję ich pod

opiekę Pana Boga” (Piat, 1983, s. 121-122). Obie wypowiedzi świadczą jednoznacznie o życiu przepełnionym modlitwą, czyli o dialogu z Bogiem.

Publikacje poświęcone Ludwikowi i Zelii Martin wskazują, że „rozmawiali ze sobą całkowicie szczerze, często odgadywali swoje intencje (...). Małżonkowie mówili sobie również o tysiącach spraw codziennych, opowiadali o przygodach dzieci. Ich ulubionym tematem były kwestie związane z wiarą, lubili czytać żywoty świętych i rozmawiać o nich, dzielili się ze sobą wrażeniami i wzajemnie się umacniali” (Mongin, 2009, s. 37). Zelia przywołując przykład z własnego życia małżeńskiego, zwracając się do swojego brata pisała o swoim mężu: „Nie musiał mi o tym mówić, sama doskonale sobie zdaję z tego sprawę” (Martin, Martin, 2015, s. 46). Rzeczywiście można uznać, że Ludwik był oszczędny w słowach. Taką interpretację daje analiza opublikowanych jedynie szesnastu listów Ludwika do Zelii. Jednak jego słowa wyrażają szczerze uczucia do Zelii. Małżonkowie choć rozumieli się w wielu sprawach wręcz bez słów, to Ludwik ujawnia swoje uczucia miłości bardzo jednoznacznie, bez niedomówień. Píše do Zelii, będąc w podróży służbowej do Paryża w sprawie zamówień na koronki: „Jakże czas mi się dłuży, i tak tęskno mi za tobą. Chyba nie muszę nawet mówić, że twój list sprawił mi wielką radość (...). Twój mąż i prawdziwy przyjaciel, kochający cię na wieki” (Martin, 2016, s. 138). Pomimo tak pozytywnej relacji uczuciowej istniejącej między małżonkami to zdarzały się dni, w których Ludwik i Zelia różnili się w swoich stanowiskach. „Małżonkom zdarzało się kłócić, jednak nie psuło to ich relacji (...). Byli zgodni co do głównych wytycznych wychowania, jednak mieli odmienne zdanie przy podejmowaniu drobnych decyzji” (Mongin, 2009, s. 38). Dialog małżeński oparty na prawdzie, miłości i nieustannej gotowości do przebaczenia zawsze prowadził małżonków do konstruktywnych rozwiązań. Należy także zauważyć, że konfliktowe obszary nie były odkładane, ale natychmiast rozwiązywane przez wyrażanie swoich opinii.

Umiejętność empatycznego słuchania pozwalała małżonkom współdziałać zarówno w sprawach rodzinnych jak i zawodowych. „Ludwik nie wykorzystywał swojej pozycji głowy rodziny: był otwarty na dialog i nawet jeśli nie przyjmował poglądów żony, to często pozwalał jej działać wedle jej życzenia” (Mongin, 2009, s. 39). Zelia wypowiadała swoje zdania w pełnym zaufaniu i jednocześnie doświadczała empatycznego słuchania ze strony męża.

Ludwik Martin odpisując żonie w krótkim liście, ujawniał swoje uczucia i swoją miłość oraz troskę, aby żona nie przemęczała się w pracy. „Zbyteczne Ci mówić, że Twój list sprawił mi wielką przyjemność. Martwi mnie tylko to, że zbyt się przemęczasz. Toteż bardzo Ci zalecam spokój i umiarkowanie, szczególnie w pracy” (Piat, 1983, s. 87). Zelia natomiast z pełną świadomością stawiała zawsze po stronie męża, potrafiła jednak także dojrzałe komunikować swoje stanowisko. „Kiedy mówię do kogoś: «Mój mąż nie chce» - to i ja nie mam większego przekonania do tej sprawy. Ale kiedy racje są słusznie po mojej stronie,

umiem wpłynąć na jego decyzję” (Mongin, 2009, s. 40). Zelia w różnych listach potwierdza wyjątkową łatwość dochodzenia do wspólnego zdania z Ludwikiem. Taką zgodność komunikacyjną rodziców potwierdza córka Ludwika i Zelii Martin: „Tatuś natychmiast przychylił się do jej prośby” (Martin, 2016, s. 50).

W marcu 1877 roku, czyli pięć miesięcy przed swoją śmiercią Zelia pisała w liście do córki Pauliny o małżeństwie z Ludwikiem: „Ty, która tak bardzo kochasz swojego tatusia, pewnie pomyślisz, że sprawiłam mu boleść i to w dniu mojego ślubu? Ależ nie! On mnie rozumiał i pocieszał jak tylko umiał, bo i on miał podobne do moich upodobania. Owszem, wierzę, że nasza wzajemna miłość tam właśnie pogłębiała się. Nasze uczucia były zawsze nastrojone na jeden ton. On zawsze był moim pocieszycielem i podporą” (Martin, Martin, 2015, s. 359). W tej wypowiedzi ujawnia się aspekt dialogu opartego o całkowite zaufanie, zgodność poglądów, pewność wsparcia i pocieszenia w trudnych sytuacjach oraz łatwość ujawniania uczuć wobec siebie.

System wartości małżonków Ludwika i Zelii był bardzo zgodny. Ten istotny element jakości związku ujawniał się w ich rozmowach. Świadcami tych rozmów były dzieci: „wiara Mamy i Taty była bardzo głęboka, a ich wspólne rozmowy o wieczności wyrobiły w nas, już w bardzo młodym wieku, głębokie przekonanie o całkowitej marności rzeczy tego świata” (Martin, 2015, s. 43). W realizowanym systemie wartości szczególne miejsce miała codzienna modlitwa. Modlitwa małżeńska i rodzinna stanowiła wręcz fundament codziennego życia. Ludwik i Zelia pragnęli zaszczerpić tą wartość swoim dzieciom. „Małżonkowie starali się zaszczerpić w rodzinie ducha modlitwy: każdy dzień rozpoczynał się modlitwą, której dzieci nauczyły się w momencie, gdy zaczęły mówić: Mój Boże, daję Ci moje serce, weź je, jeśli chcesz, a żadne stworzenie nie będzie go mogło zabrać, tylko Ty, mój dobry Jezu” (Brojek, Rogalska, 2015, s. 98). Ten kolejny aspekt małżeńskiego dialogu ,rozmowa o najwyższych wartościach, prowadził całą rodzinę do silnej relacji z Bogiem.

Małżeństwo Ludwika i Zelii Martin opierało się na komunikacji pełnej czułości i zrozumienia. Ta relacja była ciągle pielęgnowana i pogłębiana. Świadczą o tym słowa Zelii do swego brata pięć lat po swoim ślubie: „Jestem z nim dalej szczęśliwa; on jest tego przyczyną, że życie moje jest bardzo miłe. Mój mąż - to święty człowiek. Życzyłabym wszystkim kobietom takich mężów” (Martin, Martin, 2015, s. 21). W piętnastym roku małżeństwa Zelia kieruje do Ludwika słowa: „Pragnęłabym czym prędzej być przy Tobie, mój kochany Ludwiku. Kocham Cię z całego serca i czuję, że podwaja się jeszcze moje uczucie przez to pozbawienie się Twojej obecności. Byłoby dla mnie niemożliwością żyć z dala od Ciebie” (Martin, Martin, 2015, s. 178). Trzy lata później, w osiemnastym roku małżeństwa (grudzień 1876 r.), będąc w Lisieux, Zelia pisze do Ludwika: „Cieszę się bardzo, że Was wszystkich wkrótce zobaczę. Jak czas mi się wlecze! Chciałabym bardzo już dzisiaj powrócić. Moja radość jest tylko z Tobą, mój drogi Ludwiku” (Martin, Martin, 2015, s. 332).

Gdy Zelia opuszczała dom, wyjeżdżała z dziećmi do swego brata, natychmiast pisała do męża o swoich uczuciach i przeżyciach związanych z rozłąką.

Wypowiadane w poszczególnych latach małżeństwa słowa tęsknoty wynikające z rozłąki i ukazujące stan uczuciowy jest oznaką dojrzałej miłości małżeńskiej. Ta z kolei wymaga dojrzałej komunikacji interpersonalnej. Zarówno wzajemna relacja małżeńska, komunikacja interpersonalna oraz relacja do Boga w życiu Ludwika i Zelii stanowiły fundament tworzonej przez nich wspólnoty. Najbliżsi oceniali te relacje jako wręcz doskonałe. „Pomiędzy Rodzicami panowało doskonałe porozumienie i jedność serc oraz myśli. Tato mówił nam często o naszej „świętej Mamie” - jak zwykł ją nazywać. Natomiast Mama pisała do swojego brata: „Ludwik to święty człowiek” (Martin, 2016, s. 47).

Słowa zawarte w różnych listach obojga małżonków zapewniające o miłości odzwierciedlają także wierność małżeńską oraz wzajemne zaufanie oparte na poszanowaniu godności osobistej. Było to możliwe dzięki silnym fundamentom wyniesionym z domów rodzinnych, w których relacja do Boga była najwyższą wartością. Taką samą wartość realizowali we własnym małżeństwie. Życie oparte o zasady ewangeliczne pozwoliło im utworzyć wyjątkową wspólnotę, komunię osób. W porządku naturalnym szczególnym aspektem miłości ich małżeńskiego życia, była wyjątkowo dojrzała komunikacja interpersonalna - dialog małżeński. To on pozwalał umacniać więzi małżeńskie, a połączony z życiem w łasce uświęcającej sprawiał, że małżeństwo Ludwika i Zelii Martin było drogą do świętości.

Podsumowanie

Dojrzała komunikacja interpersonalna w życiu Alojzego i Mari Quattrocchi oraz Ludwika i Zelii Martin pozwala uznać ją na podstawie wskazanych kryteriów jako autentyczny dialog małżeński. Także o relacji z Bogiem można powiedzieć, że był to dialog prowadzący do komunii z Bogiem oraz do świętości (DeLorenzo, 2017; Pedraza, 2020). Relacje małżeńskie obu związków przepełnione były całkowitym zaufaniem. Dzięki takiej postawie zachowanie małżonków cechowała odpowiedzialność i uprzejmość. Innymi cechami małżeńskiego dialogu potwierdzającymi ich wzajemną miłość, były pełna otwartość i szczerść, wzajemny szacunek oraz poszanowanie godności.

Natychmiastowe wyjaśnianie pojawiających się problemów w poczuciu zaufania nie generowało przykrych emocji, ale pozwalało je ujawniać i podejmować racjonalne decyzje. Dialog ukazany w życiu obojga małżeństw był oparty przede wszystkim na prawdzie i dojrzałej miłości małżeńskiej.

W dialogach Alojzego i Mari oraz Ludwika i Zelii ujawnia się także duża empatia i altruizm. Te niezwykle istotne aspekty komunikacji interpersonalnej sprawiały, że małżonkowie ci rozmawiali na najtrudniejsze tematy życia małżeńskiego oraz rodzinnego

i byli gotowi sobie pomagać, a problemy rozwiązywać wspólnie. Rozmowy o sprawach trudnych i dochodzenie do rozwiązania problemu pozwalało wytwarzać więź duchową, swoistą bliskość, czułość. Te poszczególne elementy dialogu można uznawać za aspekt miłości małżeńskiej rozumianej jako postawa. Dialog dotyczący uczuć i emocji, sfery intelektualnej oraz różnych zachowań prowadził małżonków do współodczuwania, współrozumienia i współdziałania, czyli pełnej miłości.

Bardzo istotnym aspektem dialogu świętych małżonków były sprawy wiary i dialogu z Bogiem. Ta osobista relacja do Boga była w życiu małżonków realizowana jako wspólna i najwyższa wartość. Troska o zbawienie własne, współmałżonka oraz dzieci prowadziło oba małżeństwa do świętości. Dialog z człowiekiem oraz z Bogiem pozwalał realizować świętość w sposób konsekwentny i świadomy.

Bibliography/ Bibliografia:

- Barry, R.A., Barden, E.P., & Dubac, C. (2019). Pulling away: Links among disengaged couple communication, relationship distress, and depressive symptoms, *Journal of Family Psychology*, 3 (33), 280-293.
- Barthel, A.L., Hay, A.C., Doan, S., Hofmann, S.G. (2018). Interpersonal Emotion Regulation: A Review of Social and Developmental Components, *Behaviour Change*, 4 (35), 1-14.
- Brojek, A. (tł.), Rogalska, K. (tł.), (2015). *Powołani razem do świętości. Rodzice św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza*, Poznań: Flos Carmeli.
- Bukalski, S. (2016). Religijność jako kryterium jakości narzeczeństwa i małżeństwa, *Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie*, 23, 247-262.
- Chrost, M. (2020). Marital Bonds as an Experience of Love in the Christian Perspective, *Studia Paedagogica Ignatiana*, 1, 51-68.
- Clark, H.H. (2016). Depicting as a Method of Communication, *Psychological Review*, 3 (123), 324-347.
- DeLorenzo, L.J. (2017). *Work of Love: A Theological Reconstruction of the Communion of Saints*, Indiana: University of Notre Dame Press.
- Filipiak, M. (2003). *Homo Communicans. Wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Frydrychowicz, S. (2009). Komunikacja interpersonalna jako wartość rozwojowa w rodzinie, (w:) B. Harwas-Napierała (red.), *Rodzina jako wartość w rozwoju człowieka*, 91-108, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Gaur, V. (2020). Developing Interpersonal Communication Skills, *Journal of Critical Reviews*, 7, 3568-3574.
- Gostecnik, Ch., Slavic, T.R., Lukek, S.P., Pate, T., and Cvetek, R. (2017). Emotional Detachment of Partners and the Sanctity of the Relationship with the Analyst as the Most Powerful Curative Factor, *Journal of Religion and Health*, 4, 1123-1136.

- Grygiel, L. (2002). *Świętość dwojga. Pierwsza błogosławiona para małżeńska*, Warszawa: Biblioteka „Więzi”.
- Harwas-Napierała, B. (2008). *Komunikacja interpersonalna w rodzinie*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Holböck, F. (2004). *Święci małżonkowie. Zwyczajne pary małżeńskie wszystkich wieków nadzwyczajnymi wzorami cnót*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Jabłońska, I. (2020). Rola dialogu w życiu człowieka, *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 4 (44), 120-131.
- Jan Paweł II, (1994). *List do rodzin z okazji Roku Rodziny Gratissimam sane*, Wrocław: Wydawnictwo TUM.
- Jan Paweł II, (2006). Adhortacja apostolska *Redemptoris custos* o świętym Józefie i Jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła, (w:) M. Romanek (red.), *Adhortacje apostolskie ojca świętego Jana Pawła II, T. I, 1979-1995*, 490-523, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Janicka, I. (1993). Empatia a poziom otwartości partnerów w różnych jakościowo grupach małżeństw, *Przegląd Psychologiczny*, 1, 39-48.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, (2002). Poznań: Pallottinum.
- Kądziołka, W. (2011). *Rodzina źródłem komunikacji z Bogiem*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Kluz, W. (1983). *Dobre drzewo. Opowieść o Ludwiku i Zelii Martin, rodzicach św. Teresy od Dzieciątka Jezus*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Krok, D. (2007). Znaczenie komunikacji interpersonalnej w funkcjonowaniu rodziny, (w:) B. Soiński (red.), *Rodzina w świetle psychologii pastoralnej*, 41-54, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Krok, D. (2016). Marriage and Psychological Well-Being: Examining the Role of Marital Relations and Communication Styles Among Polish Couples, (w:) R. Bowers, *Psychological Well-Being: Cultural Influences, Measurement Strategies and Health Implications*, 157-173, New York: Nova Science Publishers.
- Krok, D., Zarzycka, B. (2021). Disclosure to God as a Mediator Between Private Prayer and Psychological Well-Being in a Christian Sample, *Journal of Religion and Health*, 60, 1083-1095.
- Lambert, N.M., Dollahite, D.C. (2006). How religiosity helps couples prevent, resolve, and overcome marital conflict, *Family Relations*, 4, 439-449.
- Lavner, J.A., Williamson, H.C., Karney, B.R., & Bradbury, T.N. (2020). Premarital parenthood and newlyweds' marital trajectories, *Journal of Family Psychology*, 3 (34), 279-290.
- Lee, P. (2016). Amoris Laetitia, *The Furrow*, 5, 308-310.
- Łukaszyk, R. (1985). Dialog, (w:) R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, *Encyklopedia Katolicka*, T. III, 1258-1262, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

- Mahoney, A. (2010). Religion in families, 1999-2009: A relational spirituality framework, *Journal of Marriage and Family*, 4, 805-827.
- Martin, C. (2015). *Wspomnienia. Mama świętej Teresy od Dzieciątka Jezus. Zelia Martin (1831-1877)*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Martin, C. (2016). *Wspomnienia. Tato świętej Teresy od Dzieciątka Jezus. Ludwik Martin (1823-1894)*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Martin, Z., Martin, L. (2015). *Korespondencja rodzinna (1863-1885)*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Moia, L. (2002). *Błogosławieni Rodzice Luigi i Maria Beltrame Quattrocchi we wspomnieniach ich dzieci*, Kraków: Wydawnictwo eSPe.
- Mongin, H. (2009). *Ludwik i Zelia Martin. Święci w codzienności*, Kraków: Wydawnictwo eSPe.
- Nęcki, Z. (2000). *Komunikacja międzyludzka*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Antykwa.
- Nosowski, Z. (2010). *Parami do nieba. Małżeńska droga do świętości*, Warszawa: Towarzystwo „Więź”.
- Notare, T. (2019). *Humanae Vitae, 50 Years Later: Embracing God's Vision for Marriage, Love, and Life. A Compendium*, Washington: Catholic University of America Press.
- Parise, M., Gatti, F., Iafrate, R. (2017). Religiosity, Marital Quality and Couple Generativity in Italian Couples Belonging to a Catholic Spiritual Association: A Quali-Quantitative Study, *Journal of Religion and Health*, 5, 1856-1869.
- Pedraza, B. (2020). *Catechesis for the New Evangelization: Vatican II, John Paul II, and the Unity of Revelation and Experience*, Washington: Catholic University of America Press.
- Petri, T. (2016). *Aquinas and the Theology of the Body*, Washington: Catholic University of America Press.
- Piat, S.J. (1983). *Rodzina Martin. Szkoła świętości, z której wyszła św. Teresa od Dzieciątka Jezus*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Plopa, M. (2007). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Poyraz, E. (2020). Interpersonal Communication and Social Exchange Theory, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 1 (10), 1-14.
- Rime, B., Bouchat, P., Paquot, L., Giglio, L. (2020). Intrapersonal, interpersonal, and social outcomes of the social sharing of emotion, *Current Opinion in Psychology*, 31, 127-134.
- Ryś, M. (1996). Jakość małżeństwa a komunikowanie się małżonków i sposoby rozwiązywania wzajemnych konfliktów, *Problemy Rodziny*, 5, 5-16.
- Ryś, M. (2006). Znaczenie relacji w rodzinie. Wpływ oddziaływania prawidłowych i nieprawidłowych systemów rodzinnych, (w:) A. Offmański (red.), *Małżeństwo i rodzina w panoramie współczesnych systemów*, 71-93, Szczecin: Wydawnictwo Print Group.

- Salamanca, G.M. (2016). *La familia: ser de Dios y de la comunidad humana*, Bogota: Ediciones USTA.
- Skreczko, A. (2016). Marriage as a way to holiness, *Studia Teologii Dogmatycznej*, 2, 194-203.
- Sobór Watykański II, (2002). Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, (w:) *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 526-606, Poznań: Pallotinum.
- Śnieżyński, M. (2021). *Dialog w rodzinie*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Tomasz z Akwinu, (1971). *Suma Teologiczna*, t. 19: *Religijność*, (2-2, qu. 81-100), F.W. Bednarski (tłum.), London: Veritas.
- Wał, J. (2008). Dialog spotkaniem międzyosobowym w horyzoncie prawdy i dobra, *Świat i Słowo*, 2, 17-48.
- Wał, J. (2009). Poszukiwanie i komunikacja prawdy w dialogu, *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*, 1, 133-150.
- Weryszko, M. (2010). Wpływ komunikacji w narzeczeństwie na zadowolenie z małżeństwa, (w:) W. Muszyński (red.), *Wartości w rodzinie: ciągłość i zmiana*, 131-141, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Wichrowicz, J. (1996). Cnota religijności w Katechizmie Kościoła Katolickiego, *Studia Theologica Varsaviensia*, 2, 135-149.
- Williamson, H.C. (2021). The development of communication behavior over the newlywed years, *Journal of Family Psychology*, 1 (35), 11-21.
- Wojtyła, K. (1985). *Osoba i czyn*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.
- Wojtyła, K., Ignatik, G. (tł.). (2021). *Person and Act and Related Essays*, Washington: Catholic University of America Press.
- Wysota, M. (2012). Znaczenie otwartości w komunikacji małżeńskiej dla powodzenia związku, (w:) A. Kotlarska-Michalska (red.), *Oblicza małżeństwa*, 59-77, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Zdybicka, Z.J. (2007). Religia, (w:) A. Maryniarczyk (red.), *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 8, 720-732, Lublin: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu.